

ABONAMENTUL

Pe un an . . . 24 Cor.
Pe un jum. . . 12 c
Pe o lună . . . 2 c

Anul de Duminică

Pe un an . . . 4 Cor.
Pentru România și
America . . . 10 Cor.

Anul de zi pentru Ro-
mânia și străinătate pe
un an 40 franci.

TRIBUNA

REDACȚIA
și ADMINISTRAȚIA
Deák Ferencz-utca 20.
INSERTIUNILE
se primesc la adminis-
trație.
Mulțumite publice și Loc de-
schis costă fiecare șir 20 fil.
Manuscrisurile nu se în-
polază.
Telefon pentru oraș și
comitat 502.

Regele Carol.

București, sfârșitul lui Sept. v. 1909.

Regele Carol a străbătut zilele aceste aproape întreaga lățime a imperiului său, dela Sinaia la Constanța, pentru a inaugura lucrările importante din port ale magaziiilor-silosuri. Totdeauna când regele apare în mijlocul poporului său, admirațiunea pentru felul, cum a știut el să domnească în această țară și încetul cu încetul să o pună în pozițiunea în care se găsește ea astăzi, trebuie să crească în ochii tuturor. Nimeni din toți monarhii europeni, și foarte puțini din alți bărbați de stat străini pot să-și dea samă de raporturile, în care i-a fost dat odraslei familiei de Hohenzollern să se așeze pe Tronul țării, să ia sceptrul, să-l țină și să-l mânuiască așa, ca în sfârșit toți, atât din lăuntru cât și din afară, să binecuvânteze aceasta activitate plină de roade. Numai o singură dată în timpul lungii sale domnii s'a părut acestui principe, tăiat din oțel, că nu poate suporta povara greutăților căzute pe umerii săi, și că prea din cale afară sunt dureroase ranele inimei sale stăpânite cu toată puterea rațiunii reci, și des-nădăjduit a luat hotărîrea să renunțe la misiunea sa înaltă. Dar clipa de slăbiciune a fost învinsă spre norocirea acestei țări și a neamului românesc.

Pentru un principe crescut în tradițiile unei case domnitoare germane, nu era ușor a se familiariza cu raporturi cu desăvârșire diferite de ale patriei sale mume. La intra-

rea lui în țara pe care avea să o domnească, poporul român i-a prezentat o constituție din cele mai liberale. Fără șovăire, principele Carol a iscălit-o și a jurat în fața lui Dumnezeu și a reprezentanților poporului că o va respecta, și a respectat-o cu sfințenie în tot timpul domniei sale de patru-zeci și trei de ani, cu toate că partidele politice în lupta lor pasionată și coborîță adeseori la un nivel foarte josnic, creau situațiuni de ispite pentru Domnitor, de a devia dela linia dreaptă.

Straturile superioare ale societății pe de o parte căutau a se linguși noului stăpân, pentru a-l trage în jocul lor, pe de altă parte însă îl batjocureau și îl vorbeau de rău. Mulți ani de-a rândul s'a putut susține în mijlocul acestei societăți o gazetă, care zi de zi săpa pe față și în forme foarte triviale autoritatea domnească. Fără sfială și cu un timbru oarecum naționalist se vorbea până și în cercurile cele mai înalte politice și militarești, mai ales când ele nu erau la putere, de »Neamțul, care a venit în țară pentru a se îmbogăți«, care aci ar proteja pe »ciocoi«, aci s'ar alia cu »roșii«; aceasta societate pune în circulațiune fel de fel de povești »intime« dela curtea domnească, toate menite a trage în noroiul stradelor dinastia nouă străină.

Ca și când n'ar ști nimic din cele ce se petrec în jurul său, regele Carol și-a urmat drumul său înainte fără șovăire. Ușa palatului domnesc era deschisă pentru toți deopotrivă, cari veneau în numele poporului, al științei și al progresului. Nici unul din

bărbații politici ai țării nu se poate fâli astăzi că s'a apropiat mai tare de persoana domnitorului, decât reclama situațiunea țării. Curtea regală din București n'are scări pe din dos și nu e asediată de o camarilă oarecare. Cu toate aceste legăturile între dinastie și popor se strâng din ce în ce mai mult și nu pe calea obicinuită, prin intermediarul unei clase aristocratice, ci deadreptul. Glasul răgușit al »Adevărului« antidinastic de odinioară, a amuțit fără ca cineva să-l strângă de gât; el a amuțit fiindcă urechile dispuse al asculta s'au făcut din ce în ce mai puține, până ce nu se mai găsea nimeni.

Simpatiile pentru dinastie creșteau în mod firesc în raport cu recunoștiința poporului pentru binele, care a rezultat pentru țară din activitatea ei mănoasă.

La aceasta schimbare îmbucurătoare a contribuit în mod însemnat și atitudinea peste măsură simpatică a Reginei.

Cleветеle n'au încetat de tot nici astăzi printre straturile politice, dar ele sunt deochiate și puse după cuviință în socoteala pasiunilor de partid. Grosul cetățenilor este străbătut de o venerațiune sinceră pentru regele Carol. Poporul dela țară, se simte încă prea apăsător și ființa lui este încă prea cuprinsă de nevoile zilei, ca să-și fi putut da seamă de cele ce se petrec în jurul lui.

Vor fi astăzi încă foarte mulți țărani, cari n'au cunoștiință de existența unui rege român, care le stăpânește țara. Pentru ei stăpânul adevărat rămâne tot »boierul«, pe care îl și agrăiește cu »Măria Ta« și cu »înălțate Stăpâne«. După concepțiunea ță-

FOIȚA ZIARULUI »TRIBUNA«.

Când fulgerul se 'ndoale...

*Când fulgerul se 'ndoale pe mare, ca un șarpe
Și ploaia plânge tristă în urletul furtunel
Visez o simfonie de flaute și harpe
Mai albă și mai dulce decât Sonata-Lunei.*

*Visez o simfonie cântată 'ntr'o pădure
Cu cipri și ruine, că lacuri luminoase
Pe cari plutesc molatec, în vălurile sure,
Fantomele lui Böcklin cu sunete de oase.*

*Dar azi, când stăm alături în ceasurile serii
Și lina-ți răsufare se 'mprăstie 'n odaie
Nu știu de ce mă sbucium în brațele durerii
Și 'n sufletu-mi s'abate a iadului văpaie.*

*Și azi când stăm alături, iar lina-ți răsufare
Suspina ca un cântec de flaute și harpe, —
Nu știu de ce mă prinde un dor nebun de
mare,
De urletul furtunii și-al fulgerului șarpe...*

Victor Eftimiu.

Radu Negru Vodă.

(Dr. Al. Mariescu, Negru Vodă și epoca lui. Extras din Analele Academiei române Seria II. Tom. XXXI. Memoriile secțiunii istorice. București, 1909).

Istoria lui Radu Negru Vodă, întemeietorul Munteniei sau a Valahiei, este învălătată în întunecime, care a îndemnat pe unii a declara întreaga această epocă de legendară și a șterge pe Radu Negru Vodă din șirul Domnitorilor români. Acest capitol al istoriei noastre este însă cu atât mai interesant cu cât el încerciază evenimetele petrecute la noi, cei dincoace de Munții cu cele de dincolo de Munți. El e și foarte important fiindcă privește întemeierea unui stat românesc, din care a răsărit regatul român de astăzi. Scrutarea acestei epoci legendare a istoriei române este deci vrednică de o intențită muncă și de un aprofundat studiu al istoriografilor noștri.

Cercetările Dlui A. Mariescu să întemeiază pe faptul real al descălecării românilor din Făgăraș la Câmpulung în Trandalpina, a Valahiei de mai târziu. Acest fapt s'a petrecut într'adevăr, este deci un fapt istoric bine precizat și mai presus de orice îndoielă. Rămâne a se cerceta și stabil causele, care au determinat pe românii din Țara Oltului (Țara Blahilor) a părăsi vetrele strămoșești și a trece Munții; care a fost drumul lor, unde și când au descălecat și cum s'au organizat ei în noul lor așezământ?

D. Mariescu dă următorul răspuns documentat la aceste întrebări: Regele Ungariei Andreiu II, care a domnit dela 1205 până la 1236, a che-

mat pe cavalerii teutonii ca să se așeze în Ardeal pentru a apăra hotarele contra cumanilor. Acest ordin de preoști-ostași erau la anul 1211 așezați și organizați pe fundus regius, și anume în țara Borsa (Țara Bârsei), teritoriul, care spre sud se hotărăște prin munții Brașovului, spre vest prin apa Bârsei, spre est prin apa Oltului și spre est prin apa Tatrangului. Regele le mai dăruiește din pământurile luate dela români (terram exemptam a Blaccis) teritoriul între apele Cârții și ale Arpașului, pe care stau astăzi comunele Cârța-săsească, Streza-Cârțișoara, Arpașul-de-sus și de jos. Documentul de donațiune este iscălit și de un român cu numele Botetz. Dăruirile făcute tot din pământurile românilor la »castrul Almeye« nu sunt bine lămurite. Almeye, altădată Almagia este pus de Mariescu pe locul unde stă astăzi satul maghiar-român Hălmeag (Halmagy). Dar acest sat este tocmai pe malul Oltului, și anume pe malul drept. Peste drum de Hălmeag este, nu Veneția ci Șercaia, a cărei hotar este despărțit de al Hălmeagului tocmai prin apele Oltului. Textul documentului de dăruire, dat de Hurmuzaki și citat de Mariescu zice: »Iară prima metă a acestel țări (țara Bârsei) să începe dela castrul Almeye și porcede până la marginile castrului Noilgiant și de aci înaintea până la marginile Nicolai, unde curge apa ce se numește Alt (Olt) și așa meta suindu-se pe lângă Alt etc.«

După aceasta descriere a hotarelor țării dăruite, »Almeye« nu poate fi Hălmeag, situat tocmai la Olt. Almeye trebuie să fie o localitate, îndepărtată de Olt, și linia de hotar ce pornește dela acest punct numai în prelungirea ei »la mar-

ranului boierul poate face toate, ce le găsește cu cale: poate judeca, poate pedepsi, poate pune și răpune slujbași publici, poate cere dădii, poate da dispense de armată, cu un cuvânt exercită toate drepturile unui suveran. Nu prin fantazii și-a creat țaranul aceste concepte, ci din realitatea, în care trăiește. El vede cu ochii și simte cu trupul cum boierul judecă, pedepsește, pune și repune slujbași etc. Ce misiune ar mai putea avea pe lângă acest boier un „rege“? Cuvânt străin și neînțeles pentru limba și mintea țaranului.

Prin tradiție el a păstrat convingerea, că există pe lumea aceasta pământească și cineva mai mare și mai tare decât boierul. Acesta este *Țarul Rusiei*, care a legat pe boieri cot la cot și le-a tăiat capetele. Nu era o poveste fără un temelie real, când în revoluțiunea țărănească din urmă se susținea că gândul țaranilor era îndreptat spre *Țarul Rusiei*.

Prin deslegarea norocoasă și foarte importantă a chestiunii agrare și din punct de vedere dinastic are să dispară tot mai mult a tot puternicia boierului, are să dispară din mintea țaranului suveranul străin și suveranul său va intra, nu numai în mintea ci și în inima lui, cu atât mai cu drag, cu cât de numele acestui suveran s'ar lega și binefacerea desrobirei sale.

Regele Carol și-a îndreptat privirile și silințele sale mai întâiu asupra pozițiunii din afară a țării sale, și cine ar putea susține că nu aceasta ar fi fost prima și principala grijă? Și cine n'ar recunoaște astăzi cu admirațiune rezultatele uriașe, obținute de Rege în această direcțiune? Dintre afacerile interne ocupă în silințele regelui un loc de frunte armata și cine s'ar putea îndoi că există o necesitate imperioasă ca armata să fie pusă în fruntea preocupărilor?

În această armată, creată și sporită și întărită de Regele Carol, stimată și prețuită de străinătate, se razimă astăzi țaria noastră națională. Biserica, școala, și des-

facerea avantajoasă a bogăției, cu care Dumnezeu a învrednicit pământul românesc, erau chestiuni, cari nu sufereau să fie împinse în rîndul al doilea și reclamau devotamentul și făptuirea întregă a unui Domnitor, care și-a dedicat ființa sa țării și poporului.

Chestiunea agrară n'a putut în deslegarea ei să țină pas cu celelalte chestiuni importante, din cauza raporturilor sociale și politice particulare, în care se găsea țara. Pe când pe toate celelalte țărîmuri nu era la mijloc interesul material deosebit a vreunei clase sociale și progresul a putut fi îndeplinit fără piedecă pe cale constituțională, în chestiunea agrară el se lovește de interesul material tocmai al acelei clase, care dominează și viața politică a țării. Fără a jigni sau a primejdiu regimul constituțional, Domnitorul constituțional nu putea împinge reforma agrară mai tare și mai repede, decât era dispusă a ceda clasa proprietarilor și a arendașilor de pământ.

Dacă Dumnezeu îi va da viață și putere Regelui Carol, chestiunea agrară are să fie pusă pe bazele unei deslegări juste. De-abia după desnodământul norocos al acestei chestiuni, dinastia va prinde rădăcini neperitoare în masele mari ale poporului și va fi întărită de mărirea întregii națiuni de un gând și de o simțire.

Dela frații din Bucovina. Un nou orizont de activitate pentru întărirea etnică a neamului nostru bucovinean se arată prin modificarea legii electorale, ce se discută acum cu aprindere în dietă, în ciuda jidanilor cari nu știu ce să mai facă pentru a paraliza îmbunătățirea acestei legi. Cu toate aceste se va sancționa. Proiectul de lege așa cum este înfățișat garantează pe viitor alegerile libere, înmulțirea mandatelor, căci mai mulți alegători vor avea dreptul la vot, deoarece censul se va scădea la două coroane. Alt fapt care bucură neamul românesc de aici este că alegerile se vor face pe *colegii naționale*, așa că vor putea intra mult mai mulți deputați români în dietă.

În districtul Rădăuțului, la 26 Sept. st. v. s'a ținut adunarea plenară a reuniunii învățătorilor

români. Între altele s'a propus: întâi, ca și învățătorii școlărilor primare să ia parte în consiliul școlar al țării; și al doilea: limba românească ca limbă oficială la purtarea agendelor.

— **Radicali sârbi.** Am arătat în numărul nostru de ieri că deputații radicali sârbi au părăsit partidul naționalităților. Astăzi complectăm știirea noastră cu cele ce urmează:

Deputații sârbi radicali: Mladen Lissavač, Iassa Mrksics, D. Musicki, G. Krassolievici și J. Manoilovici s'au prezentat după ședința de ieri a Camerei la președintele Justh și i-au comunicat, că vor forma un partid nou.

Acest nou grup va înscrie în programul său partea cea a credului partidului independist care se referă la chestiunile de drept public și la cele economice ale Ungariei.

În celelalte afaceri își vor forma o direcție separată.

Șaguna și Curtea imperială.

(Iulie 1846 pînă la Septembrie 1849)

De Eugen Brote.

III.

Șaguna în fruntea bisericii române autonome.

Prin numirea sa de *vicar* al episcopiei văduvite din Sibiu (27 Iunie 1846) Șaguna a prins firul raporturilor cu Curtea. De aici încolo era treaba lui să și creeze pozițiunea ce corespundea dorințelor sale, să și-o mențină și să și o întărească. Curând după numirea sa pleacă — *pentru prima dată* — la Viena ca să intre acum în legături directe cu Curtea imperială. Baronul Josika a rămas fără îndoială bine impresionat de alesul său, căci dela prima lor întrevedere el apeleză la *ajutorul* său în afacerea *răscoală agrare din munți*. Și Șaguna va fi deschis vorba cu această ocazie de pozițiunea sa viitoare în Transilvania și mai ales de *instrucțiunea* odioasă din 14 puncte. Josika nu va fi rămas nedumerit asupra vederilor lui Șaguna în această privință. Dacă Șaguna a fost primit și de împărat și dacă s'a prezentat și altor înalți dignitari ai Curții, nu putem ști din puținele date câte le avem pînă astăzi despre această călătorie. Este însă mai mult decât probabil că Șaguna a căutat să se întâlnească cu cât mai mulți din cei ce ocupau pozițiuni ho-

ginele castrului Noilgiant și de aci înainte »la marginele Nicolai« ajunge la Olt. De altcum Șercaia, situată peste drum de Hălmeag, la gura văii Șincei găzduiește și astăzi o colonie destul de puternică germană, ca și Cârța săsească. Valea Șincei isvorește aproape de Zernești, va să zică la hotarele țării Bârsei. La isvoarele ei stă astăzi satul românesc Poiana-mărului, care poartă numirea ungurească Almásmezó. Din punct de vedere geografic acest Almásmezó ar putea fi considerat ca un punct de plecare al hotarelor țării Bârsei pe valea Bârsei în jos, care să revarsă din sus de Feldioară (Marienburg) în Olt. Pentru istoria epocii lui Radu Negru Vodă însă, acest amănunt, pe care ne-am permis al releva aici, n'are vr'o importanță deosebită.

Marienscu constată mai departe că ordinul teutonic n'a respectat hotarele teritoriilor dăruite ci a trecut peste ele atât în țara Bârsei cât și pe pământurile luate dela români din Țara Oltului românească, și au făcut în ambe direcțiunile ocupațiuni nelegiuite. Ei s'au întins mai ales prin valea Buzeului, unde au dat peste români, pe care i au silit să plece, întocmai precum au îmbulzit și românii dintre văile Cârței și a Arpașului, și dacă, ipoteza noastră cu Almásmezó s'ar întemeia, pe cei din valea Șincei, unde stau astăzi satele: Poiana-mărului, Șinca-nouă, Șinca-veche și Vad. Aceste năvăliri peste români s'a întâmplat în anii 1213 și 1214. Ei au fost alun-

gați din pământurile lor de cavalerii teutonici, care erau în serviciul catolicismului, nu numai pentruca să facă loc noilor coloni, ci și pentru a slăbi o todoxismul șismatic. Emigrarea românilor fugăriți s'a făcut prin trecătoarea dela Bran. Pentru cei de pe valea Cârței, a Arpașului și a Șincei trecătoarea dela Bran este unicul drum practicabil în Valahia la Câmpulung.

Dela Cârța și Arpaș el duce pe valea largă a Oltului în sus pînă la Șercaia; de aci pe valea Șincei în sus pînă la Tohanul-vechiu unde apucă valea Branului. Din coama Munților deasupra satului Bran, care n'are decât 1240 m. înălțime, scobori deadreptul în valea Dimboviței unde este situat Câmpulungul. Românii din valea Buzăului, îmbulziți și ei de cavalerii teutonici vor fi prefiriți fără îndoială să iee drumul mai scurt și mai la îndemână pe riu în jos spre Moldova. Radu Negru a fost unul din cei alungați, probabil om cu avere și cu trecere printre români și ocupa pozițiunea unui chinez sau jude. Dar posibilitatea nu este exclusă, chiar din expunerile d-lui Marienscu, ca emigrarea să se fie întâmplat cu o bună înțelegere întră Radu Negru și căpetenia cavalerilor și a regelui Andreiu II. Căci Câmpulungul era tot în țara ocupată de cavalerii teutonici și stăpînită de regele Andreiu. Pe Radu Negru îl găsim căsătorit cu o »contesă catolică«, care este însoțită de un capelan cu numele Gabriel venit din Kiprovacz. La Câmpulung Radu

Negru, care vine din țara românilor însoțit de călugări »schismatici« ridică după obiceiul vechiu acolo o mănăstire tot »schismatică« și dă voie ca soția sa Margareta să întemeieze altă mănăstire pentru mări, nu departe de prima, însă catolică.

Inscripțiunea de pe vechea biserică din Câmpulung dovedește că aceasta biserică a fost »incepută, zidită și sfârșită de bătrînul și prea milostivul creștin Radu Negru Voivod, care a fost din început descălecător al Țării românești la anul 1215«. Ceata cu care a pornit Radu Negru și alte grupuri de emigranți români, mai ales cel din valea Buzăului, s'au răspândit pe teritoriul Transalpinei, care la acum numirea și de Ungro-Vlahia. Toți cei veniți în țara nouă văd și recunosc în Radu Negru pe căpetenia lor. Numărul emigranților nu se cunoaște, dar se presupune că ar fi fost »mare«. Într'o inscripțiune Radu Negru se numește pe sine »Domn al Ungro-Vlahiei«. Mai târziu poartă și titlu de »Duce de Arlaș și Făgăraș«, conferit lui de regele Andreiu II, cu care, se vede și din această distincțiune, a fi fost în bune raporturi.

Marienscu insistă în deosebi asupra anului descălecării, care la cronicarii și istoriografii români șovăie între 1215, 1241 și 1290, și dovedește falșitatea celor două din urmă date, fixând astfel ca cert cel de 1215.

Schuber Lajos

Szabadka, Beresényi-u. 314.

vopsitorie de primul rang și atelier de curățit hainele de mătase și fire de lână, cu putere de aburi

Primește vopsirea și curățirea de *haine bărbătești și femeiești, uniforme, perdele de dantele și tunis, umbrele, broderii Dantele* vopsesc: conform gustului celui mai rafinat, după modele. Primesc curățirea de materii de mobile atât în casă, cât și afară de casă. *Mănuși de glassé și rocuri de piele* se vopsesc elegant. — Hainele de doliu se vopsesc în decurs de 24 ore. — Comandele poștale se execută prompt și conștiințios

tărfitoare în stat, pentru ca să și lărgească cunoștințele sale și să încopcleze nouă legături.

La Viena domiciliu vr'o câți-va români cu trecere în cercurile guvernamentale, între cari baronul Sina, Zenobiu Constantin Pop și Ioan Dobran. Mai ales cu ajutorul și prin mijlocirea acestora, Șaguna se va fi orientat asupra situației. În tot cazul n'a mai rămas pentru dânsul un secret că împăratul Ferdinand nu întrunea din fire însușirile necesare unui domnitor; că era bolnav și neajutorat, și că în realitate frânele domnirii nici nu se aflau în mâinile lui slabe. Împăratul Francisc, tatăl său, îl pusese cu lină de moarte supt epitropia Arhiducelui Ludovic, a unchiului său, și a puternicului cancelar de stat Prințipele de Metternich. Pe lângă această epitropia, care luase titlul legal de conferința de stat și în care intrase mai în urmă și arhiducele Francisc Carol fratele împăratului, cu contele Kolowrat, un probat și iscusit administrator, mai influența afacerile statului în mod hotărâtor și un alt consiliu fără titlul legal, compus din arhiducesa Sophia, soția arhiducelui Francisc Carol, și cei doi puternici generali Radetzky și Windischgrätz, cărora s'a atașat mai în urmă și generalul Jellacic. Aceste și alte asemenea informații pe care le va fi cules Șaguna în timpul petrecerii sale în Viena vor fi contribuit la oțelirea răbdării în acțiunile sale viitoare.

Intors din Viena Șaguna a primit căma diecesii transilvane. Aproape de odată cu el a fost trimis în Transilvania de împărat ca comandant generalul Puchner. După vremurile de pe atunci acest comandant cu rezidența în Sibiu, nu dispunea numai de armata imperială ci avea și însărcinări diplomatice. El reprezenta în toate privințele pe împărat și interesele dinastiei; rapoartele sale erau adresate deadreptul împăratului, fără alt intermediar. Era firesc ca Șaguna să caute relații cu acest dignitar împărătesc, să-l informeze și să-l intereseze pentru cauza română.

Puchner era înalte de toate militar dar avea și facultățile unui bărbat de stat. Înainte de a fi trimis la Sibiu el reprezentase interesele monarhiei la Bologna, unde avuse ocaziune a proba destoinicia sa. Tăcut, chibzuit și afabil, de neam din o familie aristocratică ungară, el nu era preocupat pentru nici una din națiunile Transilvaniei. Este meritul mai ales al lui Șaguna dacă Puchner considera pe români într'un rând cu maghiarii și cu sașii, și dacă întreținea cu ei tot așa de bune raporturi ca și cu națiile privilegiate. Puchner era convins că constituția medievală de trei națiuni și-a trăit traiul și că națiunea românească trebuie recunoscută și ea politică. Cu toate acestea nu se poate zice că el ar fi fost un patron al românilor. Cu conștiință militară știa el se distribuie dreptate și să ferea în totdeauna a jigni pe maghiari sau pe sași. Dacă cu toate aceste maghiarii îl vorbeau de rău, cauza nu se poate găsi în activitatea generalului, ci mai ales în șovinismul și radicalismul politicii maghiare combătut cu hotărâre și cu asprime de Puchner. Raporturile între Șaguna și Puchner erau mai ales politice, amicale, însă nici odată intime. Puchner sprijinea pe Șaguna dar nu fără oarecare rezerve; uneori a cerut și ajutorul lui și l'a primit în totdeauna întreg și sincer.

Turburările din munții Apuseni preocupau pe Șaguna înainte de toate din două puncte de vedere. În satele agitate locuia în mase compacte credincioși ai bisericii sale și era un interes al lor ca să se facă pace cu atât mai vârtos cu cât baronul Iosika puse în vedere cele mai aspre măsuri contra locuitorilor.

De altă parte prin intervenirea sa Șaguna voia să probeze înaltea ocăruii puterea poziției sale și să oblige cercurile Curții prin serviciile aduse statului într'o afacere, care de șase ani de zile ținea în griji mari stăpânirea. Stăruințele sale și repetițiile sale interveniri la fața locului în mijlocul poporului au avut un deplin succes. Forma netedă și graba cu care obținuse acest

succes a atras asupra lui Șaguna atențiunea tuturor cercurilor oficiale. Mai ales Puchner și Iosika erau mândri că pot raporta împăratului suprimarea turburărilor fără ca să se fi vărsat o picătură de sânge. Amândoi acești influenți sfetnici ai împăratului erau acum nu numai mai dispuși a vedea pe Șaguna episcop, ci au luat chiar măsuri ca numirea sa să fie asigurată. Se orînduște alegerea și spre surprinderea generală împăratul prin decretul său lasă în voia alegătorilor a vota cu abatere dela norme din 1810 și pentru candidații cari nu fac parte din clerul diecezan. Era un angajament pe față al Curții pentru candidarea lui Șaguna. Mai greu i-a fi căzut cancelarului Iosika hotărârea cu privire la »instrucțiunea« dela 24 Decembrie. Aceasta era un frâu, care se putea strînge scurt sau se putea lăsa și slobod după nevoie. Dacă Șaguna ar fi dat probe că este într'adevăr bărbatul așeptărilor instrucțiunea putea să rămână în ființă fără ca să se aplice. În acest mod i ar fi mai convenit cancelarului soluțiunea, căci desființarea instrucțiunii părea riscată și o concesiune prea mare făcută ortodoxismului și românismului. Este probabil că în aceasta chestiune importantă a intervenit și generalul Puchner la împărat. Puchner mai puțin preocupat decât Iosika, judeca mai drept.

Dacă Șaguna este vrednic de încrederea împăratului, să-i deie aceasta încredere înireagă și să se desființeze instrucțiunea, care paralizează orice acțiune a episcopului. Puchner trebuia să raționeze cu atât mai vârtos astfel, cu cât conta la colaborarea lui Șaguna și a românilor în împrejurările grele cari se anunțau de pe atunci. De altă parte desființarea instrucțiunii a fost pentru Șaguna conditio sine qua non și Puchner știa aceasta. La 5 Februarie 1848 Șaguna a fost numit de împărat episcop și decretul nu cuprindea nici o îngrădire. Instrucțiunea dela 24 Decembrie 1810 impusă episcopului Moga era retrasă.

Succesul acesta s'rălucit despre care Șaguna și a dat pe deplin seamă, are pentru poporul român o importanță epocală. Prin decretul împărătesc dela 5 Februarie 1848 s'a sfârșit politica curții și a guvernului, cari urmărea de un secol și jumătate desființarea bisericii ortodoxe române și o epocă nouă glorioasă își ia începutul atât pentru biserică cât și pentru națiune. Șaguna pream rește pe împăratul »adevăratul părinte al supușilor săi, care astfel de concesiuni face și așa fel de lege întărește, pentru care pe El și numele lui nu numai generația omenească ce acum viază, ci și strănepoșii timpurilor celor mai de urmă îl vor binecuvânta«.

Nici trei ani nu se împlinesc dela moartea smeritului episcop Moga și toată lumea oficială din Transilvania, începând dela guvernatorul țării până la cel din urmă copist, aristocrațiunea feudală și burghezimea săsească, episcopii catolici și protestanți cu clerul lor au resimțit marea schimbare care s'a petrecut prin descitul decretului împărătesc. Episcopul valah din Sibiu, acum în grațiile Curții, se înalță dintrodată în ochii tuturor; unii din oamenii guvernului încep a se teme de el. *Dela Barboși.*

Scrisoare din Iași.

Iași, 13 Octomvrie 1909.

Anul acesta Iașul a fost într'o continuă sărbătoare. Astfel s'a sărbătorit într'un chip solemn ziua de 24 Ianuarie, nu mult după aceea Iașul a văzut adunându-se în el pe toți românii luminați, s'a ținut congresul Ligei Culturale. În Iulie congresul învățătorilor; dar cel mai impunător a fost congresul studenților români de pretutindeni. Acum se anunță și congresul funcționarilor comerciali. Tot în acest an

Iașul a avut durerea de a pierde pe câțiva oameni de valoare. D-rul Botez, medic la spitalul sf. Spiridon, moare subit, Livadii, procuror, moare de tifusul care a făcut atâtea ravagii, jurisconsultul Nicolescu, moare subit. În ziua de 4 Octomvrie moare prefectul județului nostru, George Kernbach, e răpus de o boală de piept. Era mult iubit de cetățenii Iașului. George Kernbach a fost prefect de Botoșani, magistrat și publicist. În publicitate era cunoscut supt pseudonimul de: »Gheorghe din Moldova«. El a colaborat la diferite reviste, a scris la Contemporanul, la »Revista Nouă« de supt direcția lui Hajdeu. Scrisa poezii în genul liric, are chiar și un volum de poezii. Acum în urmă scria la »Viața Românească«, era polemistul acestei reviste. S'a ocupat și de ziaristică, a scris la »Jurnalul« și fusese redactor la »Liberalul«. După dorința lui a fost înmormântat în București în cavoul familiei.

— S'a proiectat o excursie a studenților din Regat în Bucovina ca răspuns la invitația Bucovinenilor. E vorba că la această excursie să ia parte profesorii și cetățenii ai Iașului. Data n'a fost încă fixată. Scopul e vizitarea tuturor localităților istorice și monumentelor.

Febra tifoidă merge descrescând, după ce a făcut atâtea victime. Școlile primare se deschid pe ziua de 14 Octomvrie st. n., iar cele secundare pe ziua de 28 Octomvrie st. n.

— Zilele acest-a a fost în localitate un turist francez, căpitan Alex. Brunet în etate de 72 ani. El și a propus să facă distanța Paris — Ierusalim per pedes apostolorum. Brunet a mai fost în Iași acum 10 ani când a făcut ocolul lumii în 16 ani.

— Societatea de medici și naturaliști din Iași, în zilele de 24, 25, 26 și 27 Octomvrie st. n. va serba a 75 a aniversare dela întocmirea ei. La aceste serbări au fost invitați medicii din țară, care se vor bucura de o reducere de 50% pe C. F. R.

Școala românească.

Individualitatea învățătorului și noua lege.

Martiriul ori tradare.

Ce așteaptă pe învățătorii noștri.

IV.

Nimeni nu poate trage la îndoială gravitatea situației școlii românești. Sânt însă și de aceia, cari, ori pentru angajamente anumite, ori pentru comoditatea care nu i-a lăsat să studieze situația, cred — și trâmbează chiar — că primăria nu e așa mare, precum se arată.

Ei zic de regulă la adresa legii, că »nu-i dracu așa de negru...«, și că nu legile și poruncile stăpânirii vor face să fie școala bună sau rea, ci — dascălul. Individualitatea dascălului este busola, care măsoară și determină direcția și folosul școlii — zic ei.

Admitem, până la un punct, că individualitatea dascălului este factor decizător în rostul școlii. El însă nu este singurul factor decisiv în școala de azi.

Nu, pentru că nu numai școala, ci și dascălul românesc este asaltat prin noua lege școlară.

Astăzi, »câmașa de forță« s'a tras nu numai asupra instituției școlii, ci și asupra oaselor dascălului. Și, după cum nici școala, așa nici dascălul românesc nu mai poate să fie exclusiv al bisericii și neamului său.

Mașini de cusut, biciclete, motoare, mașini de scris, mașini agricole și gramofon, la

FALK IMRE se pot procura cu plătere în rate

►► Mare atelier mechanic de reparaturi. ◀◀

Montare de sonerii electrice și reparare. Atelier de reparat mașini de scris și decusut, biciclete și motoare

Cu stimă: **Falk Imre, Kolozsvár, str. Deák Ferencz nr. 30.**

Toată povara legii, ce apasă școala, stă și pe umerii dascălului românesc. Căci el este, și după concepția guvernului, factorul care dă ființă instrucțiunii pe bazele legii nouă.

Martiriu sau tradare.

Rămâne deci evident un lucru: Statul, în baza noii legi, are dreptul să prefundă instrucția din punctul său de vedere — maghiarizator; biserica, la rândul său, în baza legilor existente și a drepturilor ei firești, va cere instrucție confesională. Învățătorului nu-i rămâne altceva, decât alternativa: martiriu ori tradare, căci la doi stăpâni nu poate sluji.

Astfel stând lucrul, de bună seamă că vom avea și dascăli mucenici, și dascăli trădători.

Și să nu ne mirăm când vom păși și aceasta. Statul și organele sale au atâtea mijloace de presiune, la care noi ne-am gândit foarte puțin.

Va fi, oare, destul de rezistent sufletul dascălului românesc față de aceleași presiuni? Hărnicia în școală până aci și-a afirmat o dascălimea românească. Va fi în stare ea, oare, acum să rămână nealterată de duhul vrăjmașesc, cu care se explică și aplică legea aceasta? Să ni-se dea voia să credem tocmai contrarul, pentru că dascălul românesc e din carne și din oase. Și el ar mânca și s'ar îmbrăca. Și el are dreptul de existență. Și el este expus slăbiciunilor ca ori care altul. Deci, care să fie motivul pentru a idoliza țaria suflească a dascălului românesc — și chiar necondiționat să clădim și numai pe ea — soarta și viitorul școlii, când atâția și atâția mai bogați și mai cu înalte cunoștințe și poziții în societate se căciulesc dușmanului?!

Doamne, dă să rămânem princi mincinoși. Dar ni-e este frică de contrarul, dindată ce deschidem legea și privim în fața greutăților de multe feluri pe cari ea le înarticoalează, și în fața felului cum se aplică ea în viața practică.

Legea zice, că fiecare dascăl trebuie să știe vorbi și scrie corect în limba maghiară și să știe propune în aceea limbă.

Mai departe (§ 19), că dascălul trebuie să propună limba maghiară cu atâta stăruință, ca copilul de român, care de bună seamă nici românește nu poate învăța cum se cade în 4 ani de zile, să știe vorbi și scrie pe înțeles în ungurește când a terminat clasa IV elementară.

Ce așteaptă pe învățătorii noștri.

Tot astfel zice legea (§ 22), că a nu propune limba maghiară cu rezultatul cerut de lege, aceasta i-se socotește dascălului (§ 22. 1. a.) ca delict disciplinar, care poate avea urmare și destituirea. Ba el el poate fi suspendat dindată ce s'a pornit contra lui cercetarea disciplinară, înainte chiar de a se aduce judecata.

Am spus însă, că este imposibil a satisface legii. Dar, dacă totuși nu se va satisface pentru atâtea și atâtea cauze, cari împedecă atingerea rezultatului dorit uneori chiar și din limba română, vina va fi a dascălului. Iar vinovăția și pedeapsa i-se va stabili nu prin biserică, ci prin organele statului.

De când avem legea aceasta, nu numai »popa valah« este dușman al patriei, ci și dascălul românesc e pus în aceeași oală, și pedepsele disciplinare vor veni cu diumul pe capetele dascălilor noștri. Dovadă anchetele continue pornite de comitele administrative ale comitatelor.

De ce? Pentru că dascălul român dela 1907 încoace nu-și mai împlinește chemarea? sau pentru că pretensiunile legate de activitatea lui întrec puterile fizice? Vom răspunde: pentru motivul din urmă numai, căci dascălul românesc nici când n-a muncit ca acum când lucră pentru a împăca doi stăpâni. Ce va fi însă urmarea? Aceasta se poate deduce din firea omenească și din mersul lucrurilor în lume, că, atunci când ești gata să te istovești supt povara unei situații, ușor îți cauți razim în — cel mai tare.

La mucenicie trebuie foarte mare fond sufletească și culturală, care să învingă lăcomia bănească atunci, când e vorba să aleagă între martiriu sau tradare; între cultura românească și serviciul străine.

Cu iluzia acestei învingeri deci nu ne putem mândri.

Ne doare sinceritatea, cu care trebuie să mărturisim acest lucru.

Și iată de ce: Ne este de ajuns a ști, că același guvern, care mai înainte cu un an își îndemna

inspectorii regești de școale, ca cel puțin în restimpul de tranziție să tracteze cu moderație și cu bunavoință în controlul ce-l săvârșesc, — același guvern, în aceeași vreme, disciplinează de ustură pielea. E plină țara de dascăli »nepatrioți«. Legea i-a — inventat!

Iar biserica, — guvernele diecezană și organele ei subalterne — își văd de mizeriile lor fără a avea modul de a putea influența, determina situația și de a povățui, cu atât mai puțin de a feri dascălimea din calea tunetelor și fulgerelor slobozite de legea școlară și menajate de guvern și organele lui.

Nu acuzăm, ci discutăm. Acesta e dreptul fiecărui din noi.

Iar mîritul congres va avea să-și dea seamă atât de situația școalelor, cât și de împrejurarea dacă în fața asprimii legii putem lua ca pozitiv, că singura dascălimea noastră va fi în stare să susțină susținerea duhului școlii românești, și să salveze interesele noastre culturale bisericesti.

Un șiretlic.

Ceeace nu va putea stoarce asprimea legii dela individualitatea învățătorului, aceea se va realiza pe altă cale. Legea prevede (§ 4) adause personale pe seama învățătorilor, cari vor realiza așteptările statului — rezultat ales la studiul limbii maghiare. Și oare, care dascăl va rămâne indiferent în fața celor 200 cor. an pe an?

Pe de altă parte va veni guvernul și va aranja un joc frivol pentru acordarea ajutoarelor de stat la salare și cvincvenale, și pentru revocarea lor îndată ce i-se va năruie ceva inspectorului regesc, ori plășului.

Ce nu va stoarce mîmirea cu cele 200 de cor., va stoarce frica de pierderea ajutorului de stat, cum își teme azi și preoțimea congrua, cu aceea deosebire, că dascălul poate fi controlat și primejduit în toată clipa, nu ca preoțimea care stă supt control numai pe la alegeri.

Iată momentul demoralizator!

Ce Adunarea învățătorilor

români gr. or. din dieceza Caransebeșului, ținută la Cacova.

— Raport special. —

Luni, la 11 Octomvrie s. n. s'a ținut la Cacova adunarea generală a Reuniunii Învățătorilor români dela școalele confesionale gr. or. din eparhia Caransebeșului.

Reflexiile și impresiile — le lăsăm pe altădată. Relevăm, pe scurt, numai câteva momente mai însemnate.

Partea cea mai mare a membrilor reuniunii și a oaspeților a sosit la Cacova cu trenurile de Duminecă. În același zi, la orele 5 d. a. comitetul central a ținut o ședință, în care s'au pregătit agendele adunării de a doua zi. Seara a fost masă comună la ospătăria Stanca.

De încvartirarea oaspeților s'a îngrijit comitetul aranjator din Cacova, compus din d-nii: Ion Opreanu, președintele comitetului parochial; preotul Valeriu Dabici, directorul »Plugarului«; Ion Iepure, contabilul Simeon Popescu și Nica, învățătorul A. Bălan, ș. a.

Sedința I.

Luni dimineața către orele 9 s'a săvârșit chemarea duhului sfânt în grandioasa biserică din Cacova. A celebrat P. O. D. protopresbiter al Oraviții Alexandru P. Popovici, asistat de preoții Petru Bernaz (Secaș), și Nicolae Cămpianu (Măldan).

Adunarea s'a ținut în biserică.

Biroul, stând în picioare în jurul mesei președentiale, împreună cu toți cei prezenți, intonează imnul: »Împărate ceresc...« Apoi vicepreședintele Reuniunii, *George Jianu*, deschide adunarea prin următorul discurs:

Onorată adunare generală!

Ca să înțelegem, cum ajungem să vă salut din acest loc de onoare, dați-mi voe, domnilor colegi, să vă pomenesc, ca un fapt din viața lăuntrică a Reuniunii noastre, că vrednicul și iubitul nostru președinte, dnul Ion Marcu pe temeiul unor motive grele, și destul de plausible, s'a retras dela conducere, avînd însă, în urma hotărîrii comitetului nostru central, să poarte grijă de afacerile Reuniunii pînă la adunarea generală prezentă. Tot diu asemenea motive mi-am fost

anunțat eu abdicarea din postul de vicepreședinte. Și dacă totuși ne mai vedeți printre Dvoastră, pricina o găsiți în dragostea ce ne leagă de Dvoastră, și în dorul de a conlucra la prosperarea acestei societăți; o datorie ce socotim că o au și membrii — pensionari...

Deci, pentruca Reuniunea să nu potigniască în lucrările ei, eată-ne pe amîndoi încă la această masă verde. Nu ca vătavi, ci ca tovarăși cu credință, cari nu ni putem clinti dela post. Cînd cade sabia din mîna mai marei, trebuie s'o apuce, neîndoelnic, pînă și cel din urmă soldat. Iată cum, din voia ori din nevoia împrejurărilor, de rîndul acesta am ajuns eu, ca un membru mai mărunț al Reuniunii, a-mi face simpluminte datoria, la care ne obligă pe toți deopotrivă cîntea steagului, dela care nimeni dintre noi nu poate deserta.

Onorată Adunare generală! Obişnuința dela catedră, de a ne potrivii la predarea învățăturilor și după an-timpuri, ne silește a ne opri un moment cu gîndul la această toamnă plină și fecundă, vremea bunătăților, dar și vremea întristării; vremea melancoliei cum îi zic cărturarii. Și de ce se întristează lumea, mai ales toamna cînd are la îndemînă cele mai multe din rodurile cîmpului? Se întristează, pentrucă ne apropiem de adormirea naturii; se apropie iarna, cînd înceată desfătările vieții, cînd nu ne mai înviează verdeața cîmpului, cînd nu ne mai desmeardă cîntăreții codrului.

Toamna sburdălnicia păsărilor călătoare e înlocuită prin îngrijorarea drumului greu ce au să-l facă pentru a se scăpa de amenințarea gerului ucigător. Și, domnilor, după principiile metodei deductiv, tînguirea din aceste premise ne mută imaginea la îngrijorarea drumului greu ce are să-l facă de acum înainte și Reuniunea noastră. Nu vedeți, nu simțiți, cum și acest așezămînt al nostru e cîrărit de toamna vieții sale; după care orînduirea neînțeleasă a firii nu ne îngăduie să așteptăm decît crivățul care alungă toate gongile pămîntului în culcușurile lor de iarnă.

Aceste încheieri, petic de fioroase, pe atît de izbitoare și vrednice de a fi pomenite la întîlnirea noastră de astăzi, n'au decît să ne stringă tot mai mult rîndurile, ca în vreme de primejdie. Și dacă o fi să ne-apuce iarna grea, nu ne rămîne decît să imitam instinctul păsărilor emigratoare, conlucrind toți fără preget la înveselitoarea reculegere.

Rîndunea cînd simte că se desprimăvărește. își ia ortacul de mînă, și trecînd peste cite țări și mări, dar fără a zîmni drumul, se întoarce iarăși preciz la cui-bul părăsit. Nici învățații lumii nu-și pot da seama pe puterea instinctului, pe care l-a sădit Dumnezeu, ca pentru păstrarea genului ei păsăresc, și în mica rîndunică.

Că cum știe corăbierul să-și cîrmuiască nava în largul mării, plutînd zile și săptămîni întregi între cer și apă, nu ne mirăm. Mîntea omenească a născocit busola, care îndreptînd corabia către țelul ei, îi ferește pe călători de rătăcirile talazurilor. Tot astfel a sădit Dumnezeu și în fiecare om cite o busolă, pentru a-l feri de rătăcirile vieții. Decîteori făptuim lucruri bune, simțim bucurie, și decîteori ni lăsăm ispițiți de năravni rele, simțim o greutate pe suflet.

Busola care arată fiecărui om calea mîntuirii, i-se zice la carte conștiință, pe înțelesul tuturor: o mîntea, podoaba omului, fără de care — dacă și trăitoarele își au instinctul lor, un fel de busolă ocrotitoare: omul »fără omenie« e mai netrebnic decît dobitoacul. Căci, dacă în natură vipera ce e atît de stricăciosă, o omorîm ca să ne scăpăm de ea, dar de omul fără conștiință nu ne putem păzi așa ușor.

Cultivarea conștiinței! Iată unde trebuie pusă pirghia!

Asta-i cărărea mai nouă a școalelor, la popoarele cu mai multă învățătură; pe această cale izbăvitoare trebuie s'apuce și poporul nostru cu mai puțină învățătură. Slăbiciunile și neajunsurile de tot felul, cari opresc în loc propășirea neamului nostru, vădesc mai-presus de orice îndoaială: slăbia școalelor noastre primare.

Avem programe peste programe, dar n'avem ceace nu se cuprînde în niciun program școlar, n'avem rezultate pipăibile în cultivare conștiinței elevilor noștri.

În școala veche nu s'a dat nimic pe îngrijirea sănătății; nu s'a făcut aproape nimic pentru dedarea elevilor la muncă conștiințioasă; nu s'a prețuit în deajuns prețul omeniei. Eată de unde vine în multe locuri mizeria boalelor, lenea, și peste tot stricăciunea moravurilor la poporul nostru.

Învățătorii, strîmtoări de îndatoririle sistemului, cînd și limba strămoșilor noștri a rămas aproape ca o cenușotcă, zgugulită la vatra familiară, înlătură din școală tot ce li-se pare materie neexaminabilă. De unde să mai aibă vreme a se îndeletnici mai stăruitor și cu cultivarea conștiinței? Iată de ce auzim pe mulți învățători vîitîndu-se că pe alocurea după ce ies băieții din școală, nici nu le mai dă bună ziua, ne-cum să le fie cum s'ar cuveni, și mulțumitori.

Dacă bodicăm prin toate coturile sistemelor învechite, găsim și pricina care îl face pe învățător ne-prețuit, umilit, ca să nu zic chiar și batjocorit, în so-

cietate. Invățătura pe d'inafară, drilajul a adus școala la bancrot. Școala modernă însă, școala adevărată, va feri pe elevi de această tradițională plictiseală și de supraîncordarea reclamată de dobândirea notelor.

Invățătorul de mine nu se va mai ține ca orbul de gard de obligația sistemului vechiu, ci, punându-se, cum s'ar zice, în pielea copilului, după descoperirile mai noi ale «pedagogilor experimentali» Sikorsky, Burgerstein, ș. a. va căuta să cunoască mai bine decât pîn'acum «individualitatea copilului», avînd a-l deprinde să-și îngrijască cit de mult sănătatea, avînd a-l obișnui la muncă liberă, neatîrnătoare, și, puterea exemplului, avînd a-i cultiva conștiința, să-l dea societății ca om întreg, ca om «de omenie».

Prin pilde vii din viața de toate zilele învățătorul va arăta elevilor, că nu s'a pomenit nicăiri vre-o abateră dela rînduiala bună din lume, vîdindu-se în toate locurile și în toate timpurile, că :

Om bun petrece bine,
Om rău pățește rău.

Și cum toți creștinii ne închinăm în numele Tatălui și-al Fiului și-al Sfîntului Duh : Sfînta Treime care netezește calea celor ce doresc să vadă bine în lume, tot astfel să ne sîrguim, deci, și noi învățătorii a cultiva în școală sănătatea, munca și omenia. Prin această treime școlară va conlucra fiecare învățător la viitorul poporului său ; în numele acestei sfînte Treimi declar și eu adunarea generală de deschisă.

Discursului presidial răspund și salută adunarea : P. O. d. protopop Alexandru P. Popovici, delegatul consistorului Caransebeșan ; d. subinspector Czeglédi, reprezentantul guvernului ; d. Dârlea, delegatul Reuniunii învățătoresți aradane ; și d. învățător pensionar Traian Lința în numele comunei Cacova.

Urmează citirea dizertației »Școala și dialectele locale« lucrată de Teodor Savescu învățător în Macedonia. Nefiind autorul de față, dizertația o citește învățătorul Petru Savi, care face și unele reflexii asupra ei.

Se aleg apoi comisiunile, cărora li se predă : Raportul general al comitetului central, raportul bibliotecarului, raportul casarului, și alte exhibiții incuse.

Ședința II.

Ședința a doua se deschide la orele 1¹/₂ d. a. tot în biserică.

Rapoartele comisiunilor se iau la cunoștință. Dintre hotărîrile mai importante amintim următoarele :

Se esmite ca reprezentant al Reuniunii noastre la sărbătorile centenarului Șaguna Dl Gheorghe Jianu.

Adunarea generală ia la cunoștință hotărîrea comitetului central de a scoate regulat în fiecare lună organul oficial al Reuniunii supt numirea »Educațorul«, ridicînd abonamentul pentru membri ordinari dela 1 coroană la 2 coroane și votînd directorului revistei o remunerație anuală de 500 coroane.

Se primește propunea din anul trecut al membrului Gheorghe Joandrea, privitoare la modificarea fondului regnicolar de pensie.

Să decida, că adunarea generală din anul viitor să se țină la Panciova, cel mult pînă la 15 Septembrie.

Pentru anul societar 1909/1910 se alege președintele : Georghe Jian, vicepreședinte : Ioan Vidu, notarii : Petru Bandu, Mihail Crăciun și Procopie Șimian, bibliotecar : Alexandru Oșae, casier : Patrichie Rămneanțu ; membrii în comisia literară : Gheorghe Jianu, Dr. Valeriu Braniște, Gheorghe Joandrea și P. Bizerea f.sc al Reuniunii : Dr. Cornel Jurca.

Rap.

Executarea lui Ferrer.

Executarea șefului republican Ferrer a trezit cele mai adânci nemulțumiri în întreaga lume civilizată. Pocnetul puștilor de supt zidurile fortului Montjuich a aflat răsunet în mii de inimi îngenunchiate și prin acest fapt țara s'gduită din temelii stă înaintea unor evenimente cari sunt inevitabile. În însăși Spania cu toată rigiditatea cenzurii care controlează cu cea mai mare

severitate toate știrile ce se dau publicului, fatalitatea nu va întîrzia să urmeze. Căci nu trebuie pierdut din vedere că revoluția de astăvară a fost numai pentru moment sufocată și e de ajuns cea mai mică nemulțumire ca să izbucnească de nou cu și mai mare putere.

Nemulțămirea provocată de războiul african, la care se mai adaugă și moartea lui Ferrer, singurul și cel mai popular dintre aderenții republicii, au umplut cupa amărăciunii : Ocazia aceasta e cu atât mai binevenită cu cât puterea armată a Spaniei nu poate desvolta destulă energie în interiorul țării și e mai mult ca sigur, că Spania stă în fața unei revoluții sociale, care va s'gdui din temelii toate așezămintele țării, și atunci vor alerga pocăiți și cu capetele plecate, toți aceia cari au uitat pentru un moment că mai există în lume și altă putere decât a paloșului, și odată deslănțuită nu sînt zăgazuri să o mai poată potoli și aceasta este furia poporului. Răzbunarea lui n'o să întîrzie și va fi vai de toți aceia cari s'au făcut vinovați de moartea lui Ferrer, trezind cu nepăsare nemulțămirea celor împilați, a căror răbdare a întrecut orice margini.

Și în vreme ce la vestea morții lui Ferrer în Lisabona s'au arborat drapele negre pe edificiile publice, o mișcare de revoltă s'a pornit în întreaga Europă tîrînd cu sine spaima și groaza răsunării. În Paris înaintea ambasadei spaniole s'au adunat vre-o 10 mii de oameni protestînd cu energie contra faptei neomenite a guvernului plutocrat din Spania. Pentru împrăștierea mulțimii s'a trimis mai multe detașamente de ostași, care s'au luat la harță cu mulțimea. Pe străzi au fost sălbatice vărsări de sânge, mai mulți au căzut morți, trăsurile de ambulanță trec mereu cu răniți.

Aceleași știri puțin măgulitoare pentru Spania sosesc și din mai multe orașe ale Italiei, Milano, Neapol, Genua, de asemenea din Belgia, Bruxelles și alte localități însemnate. Senatul orașului Donca a luat parte la doliul muncitorimei împărțind manifeste de protestare pe stradă. Primăria orașului Florența a hotărît ca unei străzi principale a orașului să-i dea numele Ferrer. În Triest a fost proclamată greva generală de muncitori socialiști, la cari s'au alăturat și elevii școalelor medii. Iată ce simpatii a pregătit actul temerar, pentru Spania și ce răsunet a avut executarea lui Ferrer în lumea mare.

Iată știrile ce primim asupra acestui eveniment :

Execuția.

Marți seara o ștafetă a adus în goana calului poruncă în mănăstirea capușinilor din Barcelona, să se trimită câțiva călugări în fortul dela Montjuich, pentru mîngăierea unui condamnat. Imediat au plecat trei căruțe de seara pe drumul prăpăstios spre forturi, în jurul cărora mișunau patrula de soldați mențiți să supravegheze ordinea. La miezul nopții Ferrer a fost dus înaintea președintelui tribunalului, care i-a comunicat că a fost condamnat la moarte. Știrea aceasta la lăsat rece și când i-s'a întins protocolul să-l semneze i-a scris fără nici o emoțiune. Seara condamnatul a făcut mai multe scrisori, pînă când i-a venit apărătorul. Spre zorile zilei trupe de ostași au fost postați pe colinele din jurul forturilor — cu scop de a zădărnici orice manifestații. Când a sunat cîșul Ferrer a fost escortat supt șanțurile forturilor, unde a primit mîndru și rîspîngînd împărțășirea din urmă — gloanțele omorătoare, pornite din trei salve de puști.

Ținuta papei.

Ziarul *Tageblatt* aduce știrea, că papa ar fi întreat guvernul spaniol prin nunțul său dela Madrid, dacă intervenția sa în cauza lui Ferrer ar avea oare care rezultat favorabil. Guvernul spaniol a răspuns negativ. Astfel papa a fost silit să remuște dela cererea sa de agrățiere, ca nu cumva să fie expus la un răspuns de refuz.

Ciocnirile sîngeroase din Paris.

Marți pela cîșurile nouă au început să se animeze fără de veste stările din jurul ambasadei. Un grup în fruntea căruia era deputatul Vailland și membrii comisiei Ferrer, a încercat să rupă cordonul gardiștilor, dar a fost respins. Puțin înainte de 10 cîșuri două detunături de revolver au răsunat în colțul străzii Avenue Villiers. Una a nimerit pe un polițist, care a fost transportat la spital. Sergenții au golit strada cu tesacele scoase. În decursul manifestațiilor dinaintea ambasadei a fost mare învălmășeală ; un gardist ciclist a fost împușcat. Mai mulți polițiști au fost răniți, de asemenea un gardist din serviciul interurban. Noaptea mulțimea a aprins mai multe automobile cari se întorceau goale. Nu se știe încă numărul răniților, dintre cari un gardist a murit la spital. O parte din mulțime a fost arestată, alții au evadat.

Greva în riest.

Muncitorimea a întrerupt lucrul, toate atelierile industriale au fost închise deasemenea și prăvăliile. Autoritățile au concentrat geandarmeria din provincie și oraș. Consutul spaniol e străjuit de o puternică patrulă de geandarmi și polițiști. După amiază muncitorimea socialistă a ținut o adunare la care a luat parte și deputatul Piettoni și a provocat muncitorimea să reînceapă lucrul. După adunare muncitorimea a manifestat în corpore aclamînd pe Ferrer și a încercat să pătrundă în palatul consulatului, dar au fost respinși de polițiști. Liniștea a fost restabilită numai noaptea tîrziu. Nu se știe cu siguranță dacă vor apărea ziarele.

Situația politică.

O nouă combinație.

După ședința de ieri a Camerei se zvornise pe culoare vestea unei nouă combinații politice, menite să rezolveze criza actuală.

De data asta a apărut în mijloacul naufragaților o altă frunză salvatoare, d. Wlassics, fost ministru de instrucție, care în formă să deosebește întru câțiva de corifeii de astăzi, în principiu însă nutrește aceleaș sentimente șovine față de națiunile nemaghiare și mai ales față de noi români. Ca profesor universitar propaga de pe catedră dușmănia de rasă, ca ministru al instrucției a făurit și el legi școlare tot atât de dăunătoare intereselor noastre, ca și faimoasa lege apponyană.

Ba putem zice cu drept cuvînt, că Wlassics a pornit mișcarea odioasă de nimicire a culturii noastre naționale.

Acesta este omul care vrea să »salveze« țara din glodul în care s'a cufundat, în urma conducerii »drepte« și raționale a părinților ei de astăzi.

Individualitatea lui o cunoaștem din cele premerse ; activitatea lui, în cazul cînd i-s'ar deschide terenul, ni-o putem închipui. — Pentru situația noastră nu va fi nici o schimbare, decât că numărul dușmanilor militanți ai ființei noastre s'a mai înmulțit cu unul.

Ce vrea Wlassics ?

Din o discuție ce a avut o ieri după ședința camerei cu primministrul Wekerle și cu cei trei corifei ai coaliției Andrassy, Apponyi și Kossuth, actualul președinte al contenciosului administrativ, să zice, că să ocupe în mod serios cu rezolvirea crizei.

Faptul acesta îl asigură și împrejurarea, că la ședința Curții de casație (Curia) n'a fost chemat Wlassics, care era destinat pentru acest înalt post, ci s'a ocupat de fostul ministru de justiție Günther, ca un fel de recompensă, pentru că coaliția voia, să scape de dînsul.

În cercurile guvernamentale să vorbea deja m'a de mult de o combinație în care Wlassics era chemat să ocupe locul primului ministru — și chiar cercurile vieneze aveau cunoștință de această nouă întorsătură.

Și, dând crezământ unei informații a lui »P. Ll.« de ieri seară, însuși împăratul ar fi fost încunoscător despre aceasta cu ocazia audienței din urmă a ministrului Curței, contele Zichy.

Misiunea lui Wlassics ar fi să compună un cabinet nou, în care să între alături membrii constituționaliști cât și 48 iști și înjghebarea unei coaliții nouă cu excluderea poporanistilor.

În cazul, când Wlassics n'ar primi ordine speciale, el n'ar avea decât să voteze cu parlamentul actual îndemnitățile bugetare și să conducă afacerile țării în mod provizoriu, până la 1911 când se va deslega chestiunea băncii autonome.

Se vede că aceasta combinație începe a se cristaliza, de oarece Wlassics n'a refuzat încă propunerile ce i-se fac.

Wekerle încă și-a amânat pentru câteva zile plecarea la Viena, și tot în acest scop — se vede — că s'au ajurnat și ședințele Camerei până la 19 Octombrie, pentru ca tratativele în această direcție să se poată urma fără întrerupere.

Zilele ce vin vor limpezi atmosfera și asupra acestei chestiuni și e posibil, ca ceața ce învăluie situația politică a țării, să se ridice încetul cu încetul.

În tabăra noastră rezolvirea crizei în felul, în care se urmărește nu va aduce nici o liniște. Noi nu vom putea ceda, până atunci, până când postulatele noastre nu vor fi satisfăcute.

Răspunsul nostru.

Precum era de prevăzut, »Telegraful Român« desminte din nou afirmațiile noastre din articolul nostru »Cine sânt vrășmașii bisericii noastre«.

Ziarul din Sibiu are din nou îndrăzneala să desminte faptul cunoscut de toată lumea, că mitropolitul I. Meșianu a intervenit pe lângă guvernul unguresc spre a nu întâri alegerea părintelui Vasile Mangra ca episcop al Aradului. Părintele Mangra trăiește încă și dacă »Telegraful« are tupeul de a desminti din partea sa știrea asta, sântem convinși că mitropolitul nu va îndrăzni să tăgăduiască aceea ce a mărturisit singur părintelui Mangra, când i-a spus că deși sinodul episcopesc l-a întărit, el personal nu l va propune guvernului. I. P. S. Sa nu a uitat, desigur o scrisoare adresată guvernului, în care se cuprindeau 24 de puncte de acuză din cari reieșea, că părintele Mangra e un *primejdios* agitator daco-român și dacă el va ajunge episcop, biserica și însuși statul e în primejdie. I. P. S. Sa nu a uitat, desigur, scrisoarea asta, căci doar o scrisese el însuși.

»Telegraful« desminte însă acuza noastră că supremul cap al bisericii noastre ar fi intervenit în afacerea alegerii dela Caransebeș. În privința aceasta sîntem în măsură de a cita altă scrisoare pe care de sigur directorul »Telegrafului« încă nu a uitat-o, căci datează de vre-o câteva luni abea și e *iscăcalită de iel însuși*. Ca directorul *Leibjournal*-ului I. P. S. Sale, iel nu va tăgădui *cine a inspirat scrisoarea asta*.

Înainte de a publica scrisoarea premitem că ea a fost scrisă astă vară, imediat ce fruntașii din dieceza Caransebeșului, adunați într'o consfătuire intimă la Timișoara, hotărîseră să candideze la episcopie pe P. C. S. protosincelul Iosif Bădescu, care a primit la știrea asta următoarea scrisoare:

Sibiu, 2 Iulie n. 1909.

Preacuvioase amice!

Știrea că amicii și consoții de principii te-au candidat pe P. S. Ta pentru postul de episcop al Caransebeșului,

nu a făcut aici bună impresie, nici în cercurile înalte bisericesti, nici în cele mirenești. Îți comunic lucrul acesta cu sinceritatea pe care mi-o cunoști bine și în scopul, ca să meditezi asupra situației, în care poți să ajungi și care n'ar fi bine să și-o strici singur. Toți sunt de părerea că se face un lucru forțat, un act de încăpăținare, care nu poate să-ți fie de folos, nici P. C. Tale și nici bisericii și diecezei văduvite. Lucrurile stau adecă astfel, că probabil *sinodul episcopesc nu te va propune spre aprobare* și atunci ești dat la o parte pentru totdeauna. Nu ar trebui deci să fie forțat acuma un lucru care peste 2—3 ani are să urmeze dela sine. Îți fac propunerea deci să stăruim pe lângă amicii și aderenții P. C. Tale pentru acceptarea următoarei soluțiuni, combinate de cercurile înalte de aici bisericesti și mirenești. Să se înțeleagă partizanii P. C. Tale cu Burdea și să-ți dea sinodul satisfacția cea mai splendidă, alegându-te episcop cu totalitatea voturilor, deci și cu voturile burdiștilor cari pe această cale vin aduși la tăcere pentru viitor. P. C. Ta dai însă o declarație în scris, înainte de alegere, că în situația dată *nu poți primi alegerea* și sarcina grea de episcop, atunci sinodul, iarăși în unanimitate, alege pe oricare dintre următorii trei candidați: Hamzea, Roșca, Cristea, singurii cari au prospecte sigure de a fi întăriți. În cazul acesta, oricare să fie alesul d-voastră, dintre acești trei, firește în înțelegere cu Burdea și oamenii săi, pentru că dorința e *să fie odată pace în dieceză*, să nu se înceapă luptele de nou, *peste doi, mult trei ani vine adus la Sibiu* ca mitropolit, pentru că Excelența Sa are intențiunea firmă să se retragă peste 2—3 ani, dacă va mai fi în viață, căci vor vota pentru el ardelenii, fiind și el ardelean și vor vota cei din dieceza sa a Caransebeșului, *iară terenul rămâne liber și bine pregătit* pe seama P. C. Tale.

Meditează deci asupra lucrului, combinează și conferează cu amicii P. C. Tale și acceptați soluțiunea, că în împrejurările date e cea mai bună. Incolo îți doresc tot binele și te asigur de stima și venerațiunea mea

T. V. Păcățeanu, m. p.

Fără a mai adauga ceva din parte-ne, sunem scrisoarea asta comentariilor cititorilor.

Inconștiență sau desorientare?

În unul din numerele noastre trecute arătam modul superficial, cu care se tratează chestiunile noastre în presa din Regat. »Minerva« (Nr. de Vineri 2 Oct.) vine să întărească afirmațiile acestea.

Într'o informațiune pe pagina întâia, unde nimic nu să poate strecura neobservat sub ochiul cetitorului »Ziarul Transilvănenilor«, cum îl numește dl Iorga, scoate într'o lumină atât de falsă politica noastră, încât putem afirma fără înconjur, că autorul acestor năzbitii nici idee nu are de programul nostru politic și nu cunoaște de loc direcția

fixată de partidul nostru, pentru rezolvirea lui.

Numai așa putem admite, că ziarul »Minerva« — pe care-l credeam până acum cel mai autorizat, de a se declara în afacerile vieții noastre politice, comite imprudența, de a scoate la lumină supt titlul: *Memorial publicat de Reichspost* nește informații din Viena, care ne fac pe noi românii din Transilvania și Ungaria nici mai mult nici mai puțin decât... *kossuthiști*; oameni cari am părăsit credul nostru politic și am trecut cu toții de partea dușmanului.

Ca ilustrație dăm mai jos articolul în chestiune, deși ne e penibil să publicăm niște lucruri contrare firei noastre politice, a căror plămădire s'a făcut supt acelaș acoperământ unde veghiază ochiul ager al unuia dintre cei mai inițiați factori ai vieții noastre publice, al d-lui Ion Slavici.

Iată deducerile »Minervei« în chestia ce ne preocupă:

Desfășurarea evenimentelor din Ungaria pare a lua o întorsătură, în urma căreia memoriul publicat în coloanele ziarului »Reichspost« iar devine actual.

După informațiunile, pe care le primim din Viena, nu e exclusă putința unei înțelegeri între românii din regatul ungar și partidul lui Kossuth, care stăruie pentru votul universal și egal, ba e dispus a admite și votarea secretă. Sunt în acest partid mulți oameni ca d. Iuliu Justh, care vor cu toată sinceritatea să restabilească buna înțelegere între maghiari și români, *dacă iau și acestia angajamentul de a se lupta pentru independența regatului ungar*. O asemenea înțelegere nu s'ar putea însă stabili decât prin mijlocirea reprezentanților autorizați ai partidului național român, și e lucru știut și destul de adeseori mărturisit, *că partidul național român e gata să se unească cu orșicare alt partid, care luptă pentru votul universal, egal și secret*.

Dacă e deci adevărat, că se va forma un guvern, care va voi să facă reforma electorală în sens mai mult ori mai puțin reacționar, și partidul lui Kossuth va trece în opozițiune, nu numai sârbii, ci și slovacii se vor da în partea Kossuthiștilor și nu le va rămâne nici românilor decât să lupte alături cu kossuthiștii.

În vederea acestei eventualități a fost alcătuit memoriul, care s'a tipărit ca manuscris, în 100 exemplare. Unul din aceste a fost prezentat d-lui Francisc Kossuth iar altul a ajuns în urma unei indiscrețiuni inoportune la redacțiunea ziarului »Reichspost«.

Vedem, din cele premerse, cu câtă ușurință și lipsă de prevedere ne aruncă »Minerva« în brațele lui Kossuth, tocmai în astfel de momente ale vieții noastre sufletești, când numele acesta, de care să leagă epoca cea mai dureroasă și plină de plângeri a neamului nostru, n'ar trebui să se audă.

Praznicul dela Sibiu și Rășinari, care a descoperit pentru câtă-va vreme trecutul nostru plin de tânguiri și de jale, dar și de faptele eroice ale oamenilor noștri mari, putea rămânea neturburat de astfel de prorociri urite, care infectează atmosfera de pietate, ce o datorim tocmai acelui bărbat mare al neamului nostru, care a avut să se lupte mai mult cu tendințele lui Kossuth-tatăl, daunătoare vieții noastre naționale și culturale.

Vorbirea de deschidere

ținută de viceprezidentul A. Bârseanu la Adunarea generală a »Asociației«, în Sibiu, în 12 Octomvrie st. n. 1909.

*Exelență, Înalt prea sfințite Părinte!
Domnilor și Doamnelor!*

Sânt abia 4 ani, decând Asociația noastră s'a întrunit mai pe urmă în acest oraș, cu prilejul deschiderii sărbătorești a clădirii, în care ne aflăm în aceste clipite. De atunci adunările generale ale însoțirii noastre culturale s'au ținut în 3 puncte externe ale regiunilor locuite de români în această patrie: în Brașov, în Bistrița și în Șimleul-Silvaniei.

Dacă însă de astădată, în urma mai multor împrejurări a trebuit să părăsim punctele mărginașe și să ne întrunim din nou în obârșia Asociației noastre, avem cel puțin mulțămirea, că putem fi din nou în locul acela de unde a pornit acest izvor dătător de viață, menit a reimprespăta sufletește întreg neamul nostru din această patrie, ne putem înfățișa mai cu înlesnire înaintea ochilor noștri sufletești figurile acelor bărbați vrednici, cari l'au scos la iveală și i-au dat curs prin veacuri și generații, le putem judeca mai bine intențiile, le putem prețui după cuviință meritele, și însuflețindu-ne de exemplul lor, vom căuta să urmăm și noi pe calea deschisă de dânsii. Îndeosebi avem prilejul a ne aduce aminte de bărbatul acela epocal, căruia o parte mare din poporul nostru are a-i mulțami așa de mult, care a stat la leagănul Asociației noastre, ocrotindu-o cu brațul său părintesc și arătându-i calea, ce avea să o urmeze în viitor, și dela nașterea căruia s'a împlinit nu de mult o sută de ani.

Era înainte de aceasta cu aproape o jumătate de veac. Poporul nostru, trezit din »somniașul cel de moarte« prin zguduirea produsă de curentul electric al anilor vijelioși 1848/9, căuta să-și asigure și el în această patrie o poziție vrednică de număr și de destoinicie lui. Convins, că numai prin luminarea minții își poate croi un viitor mai fericit, el aduse pe altarul științei și al culturii jertfe neașteptate de mari pentru un popor abia scăpat de iobăgie, și pe timpul absolutismului de 10 ani, ce urmă după suprimarea revoluțiunii, el ridică în toate părțile țării institute de învățământ mai mari și mai mici, care începură a lumina întocmai ca seara stelele pe cer. Teascurile, oprite atâta vreme pentru români, începură a se pune în mișcare și ici-colea începu a se ivi câte o cărtică, câte un calendar sau câte o gazetă românească. Întreaga viață socială, economică și culturală a poporului nostru se putea asemăna cu un păruș, care simțind razele căldute ale soarelui de primăvară, își desbracă coșul său de ghiață și pornește năvalnic, vesel și plin de încredere, la vale.

În acele clipite de redeșteptare națională o seamă de bărbați, cei mai mulți oameni tineri, voind a grăbi și mai mult sborul de înaintare al poporului lor și a întruni spre același scop năzuințele neamului întreg, care lucraseră până acum izolate, se gândiră la înființarea unei însoțiri obștești românești, care să aibă ca scop sprijinirea tinerei literaturi naționale și răspândirea culturii în straturile cele mai mari ale poporului, și la care se poată lua parte oricare român cu tragere de inimă pentru înaintarea neamului său, fără deosebire de starea socială și de confesiune.

Era o idee nouă aceasta, o idee care multora li-se va fi părut în timpul acela îndrăzneată și grea de îndeplinit, mai cu seamă știindu-se că împrejurările vitrige ale trecutului îi împărțise pe români în două tabere, care rar avuseră prilej a se regăsi una pe alta, ca bunăoară în mărețele zile din primăvara anului 1848. Era însă la tot cazul o idee fericită, o idee mântuitoare, care trebuie să ne fie program pentru toate timpurile, o idee care în adevăr merita să fie adusă la îndeplinire.

Dar pentru că această idee să se poată întrupa, era lipsă de o minte conducătoare, de un bărbat cu vază, care se ia în mâinile sale conducerea întreprinderii plănuite și care să mijlocească recunoașterea ei din partea autorităților politice mai înalte, ceea ce nu era ușor de obținut în timpurile acelea de guvernare aspră, când libertățile publice erau suspendate și când ori și ce mișcare socială sau politică era urmărită cu ochi de Argus.

Privirile tuturor se îndreptară de sine în acele clipite spre marele Arhieru Andreiu Șaguna, care dăduse dovezi așa de strălucite de bărbăție și de

pricepere în vâlmășagul anilor 1848/9, care lucrase cu aceeași energie în cursul Domniei absolutiste pentru înaintarea poporului său și a bisericii sale, și care se bucura de o trecere deosebită în cercurile cele mai înalte politice, cunoscut fiind ca unul din sfințicii cei mai de încredere ai Coroanei.

Și Șaguna, înțelegând însemnătatea ideii, ce bătea la poarta vieții, nu stete un minut pe gânduri, ci îndată se puse în serviciul ei, cu toată bărbăția și cu toată seriozitatea, ce-l caracterizau. El puse numele său alături de al nemuritorului Arhieru și Metropolit Alexandru Sterca Șulțiu în fruntea petiției din 10 Maiu 1860, adresată Locotenentei transilvane și subscrisă de 171 bărbați de ambele confesiuni, preoți și mireni, prin care se cerea voie pentru ținerea unei adunări consultative în vederea întemeierii societății plănuite și în care se accentuează încă la început adevărul: »Nu suferă nici o îndoială, că fundamentul întâi al înfloririi fiecărui stat este cultivarea morală și luminarea poporului, și bunăstarea lui prin astea condiționată«; la învitarea lui, trei fruntași ai neamului: nemuritorii Gheorghe Bariț și Timoteiu Cipariu, precum și venerabilul domn Ioan Pușcariu octogenaru de astăzi, de care ne bucurăm, că-l vedem încă în viață, au lucrat trei proiecte de statute, din care Șaguna însuși a combinat unul, pe care l-a înaintat prin Guvernul provincial transilvan Cancelariei aulice spre orientare pentru concederea adunării de constituire; supt conducerea lui se ținut în zilele de 9-11 Martie v. 1861 această adunare, numită »conferență«, în care se desbătură și se votară normele fundamentale ale însoțirii noastre, care rămaseră în vigoare până în anul 1897, și după ce aceste norme primară aprobarea Prea Înaltă, tot supt conducerea lui se ținut aici în Sibiu, în zilele de 23-26 Octomvrie v. 1861, prima Adunare generală a noii însoțiri culturale, în care se înscrieră cei dintâi membri ai ei, se făcu în consonanță cu Statutele, constituirea ei pe trei ani de zile, alegându-se ca primul președinte al ei însuși Șaguna, iară ca vicepreședinte eruditul canonic Timoteiu Cipariu, se numiră câțiva bărbați meritați, români și străini, ca membri onorari, iară zelosul Gheorghe Bariț, ales cu unanimitate ca prim-secretar, prezentă o serie de propuneri pentru activitatea literară viitoare a Societății acum inaugurată.

Așa se începură, supt conducerea marelui și în veci neuitatului Arhieru, lucrările Asociației noastre, lă început în cadre de tot modeste, din cauza lipsei de mijloace materiale, iară mai târziu cu o intensitate din ce în ce mai mare.

În vara anului 1862 Șaguna conduse memorabila Adunare din Brașov, împreună cu o expoziție de manufacturi, prima expoziție românească în țara noastră și, poate, și dincolo de munți, iară în vara anului 1866, chemat din nou la căma tinerii Asociației, conduse adunarea din Alba-Iulia, unde, întocmai ca la Brașov, ambii Arhipăstori ai bisericilor române din patrie se aflau unul lângă altul, în mijlocul credincioșilor lor, doritori de înaintare.

Astfel, nemuritorul Arhieru, dela nașterea căruia s'a împlinit înainte cu câteva luni 100 de ani, a condus primii pași ai însoțirii noastre culturale, dându-i duh din sufletul său înalt și plin de înțelepciune, încălzindu-o cu căldura inimii sale doritoare de bine și ocrotindu-o de toate piedecile și primejdiiile, ce i-s'ar fi putut ivi în cale.

El, care în anii 1860-1865 a desfășurat o activitate atât de mare politică, care tocmai în timpul acesta lucra fără preget pentru regenerarea bisericii sale și pentru emanciparea ei de supt jugul străin, totuși afla vreme și pentru ședințele Comitetului central al Asociației, cari se țineau într-o modestă sală a seminarului și nu pregeta a da toată băgarea de seamă și unor lucruri, care altora, poate, li s'ar fi putut de puțină însemnătate, ca de pildă conferirea stipendiilor pentru tineri dela școlile mai înalte, ajutorării meseriașilor, sau fixării vre-unui modest premiu pentru vre-o publicație de interes obștesc.

Dar oamenii mari se cunosc de obicei tocmai după seriozitatea, cu care tractează chiar și lucrurile mici.

Ce privește chipul, cum înțelegea Șaguna menirea Asociației, entuziasmul său pentru dânsa, încrederea ce o avea în viitorul ei, dar totodată și așteptările, ce le avea dela ea, toate acestea le vom cunoaște mai bine, dacă vom receti cu bă-

gare de seamă vorbirile ținute de dânsul cu prilejul diferitelor adunări, pe cari le-a condus.

Astfel la deschiderea conferinței prealabile pentru întocmirea Statutelor, din Martie 1861, pornind dela adevărul, că omul, dacă voiește să se simtă fericit, trebuie să cultiveze puterile sale trupesti și intelectuale, vorbește astfel: »Este așa-dară lucru prea firesc, că noi știind chemarea noastră ca oameni sociali și cunoscând trebuințele noastre, precum și auzind și înțelegând glasul cel puternic al veacului civilizat, în care trăim, nu putem neglija acea datorie, cu care sântem deobligați cătră noi înșine și cătră toți aceia, cari ne stau mai deaproape, dacă cătră conaționali și compatrioții noștri. Noi... simțim în noi o puțință de a ne perfecționa pre noi și pre ai noștri prin mijloacele libertății naționale, și spre a ajunge aceea, ne-am hotărât a ne consolida într-o asociație bine organizată, care își face sie-și de problemă promovarea literaturii și culturii poporului nostru român, precum și înaintarea industriei și-a agriculturii în sânul nației noastre«.

Convingerea lui despre valoarea culturii și despre trănicia monumentelor spirituale o exprimă în aceeași vorbire în următoarele cuvinte caracteristice: »Totuș eu într'acolo îmi dau părerea mea, că monumentele materiale ale unui period cult se pot nimici prin mâni barbare și o nație liberă se poate lipsi de libertate prin niște legi draconice; însă monumentele spirituale și moravurile cele morale, precum și valoarea lor, rămân pentru toți timpii nerăsturnare, căci acestea sunt mai presus de ori-ce putere silnică și fizică de ele nu se poate atinge mâna barbarului; furul nu le poate fura; moliile nu le pot mânca«.

Și de oare-ce însoțirea, ce era în formare, avea de scop înaintarea spirituală a poporului român, el îi promite din partea sa tot sprijinul, încheiând vorbirea sa cu cuvintele: »In sfârșit din parte-mi mă oblig, că voi sprijini scopul Asociației noastre, încât va sta în puterile mele, căci aci voi fi norocos a auzi sunetele cele dulci ale limbii mele materne, care de străini nu s'au învrednicit de atențiune, însă acelea cu atâta mai scumpe sânt inimii mele!«

Iar adunarea din Octomvrie 1861, prin care s'au inaugurat activitatea Asociației așa de mult dorite, el o deschide printr'un însuflețit cuvânt, pe care-l începe astfel: »Iată, domnilor, a sosit ziua cea dorită pentru înființarea unei Asociațiuni, care să aibă de problemă »literatura română și cultura poporului român.« Mărturisesc sincer convingerea mea, că eu problema Asociației noastre o caracterizez pe cât de nobilă și frumoasă și unică în felul său astăzi în întreaga națiune din toate părțile, unde se află ea, pe atâta și de serioasă și grea, pentru că cere o perseveranță de fier și un sacrificiu din inimă«.

El recomandă tinerei însoțiri susținerea legăturilor cu trecutul și membrilor ei recunoștință față cu bărbații meritați, cari și mai înainte au ostenit pentru luminarea poporului nostru, zicând: »...Deși Asociațiunea noastră este cea dintâi în felul său la noi, totuși vocea trecutului ne spune, că pe lângă aceea, că până astăzi n'am avut nici-o Asociațiune formală și din partea Statului recunoscută și aprobată, care s'ar fi ocupat cu literatura română și cultura poporului, zic pe lângă toate acestea, totuși au fost bărbați români singuratici, cari prin scrierile sale și darea acelor la lumină s'au meritat prea mult pe terenul literaturii române și cultivarea poporului român am avut noi și până acum, și îi avem și astăzi pretutindeni, pe unde se află națiunea noastră. Așa-dară aducerea aminte de acești bărbați români binemertați recomand eu Asociațiunii«.

Și termină cu următoarea inimioasă îmbărbătare: »Domnilor, masa dulcei maicii noastre este pregătită pentru oaspeți mulți; maica noastră a fost până acum îmbrăcată în doliu, dar de acum înainte se îmbracă ea în haină de nuntă și poștește lemasape toți fii săi, ca să strălucească și ea și casa sa, și să înolască pe fii săi, precum se înolăsc tinerețele vulturului!«

Iar la sfârșitul adunării rostește aceste mișcătoare, înțelepte și profetice cuvinte: »Ne-am adunat în caritate; ne despărțim în caritate. Dea Dumnezeu, ca până la capătul veacului să fie tot așa! Să ne mai întâlnim la masa mamei noastre comune; să ne îndulcim de limba, naționalitatea și de toate, câte sânt ale Românului. — Luați seama, în ce momente și în care epocă viețuiți! ...Popoarele mai înainte au putut trăi fără litera-

tură; iară astăzi așa ceva este curat peste puțință, — Feudalismul aristocratic s'a delăturat prin dezvoltarea puterii morale și cunoașterea legilor firești; a pășit în jocul aceluia egalitatea de drepturi și egala îndreptățire. Să nu uităm însă, că puterea minții și a geniului, științele și artele sânt, care în zilele noastre dau popoarelor fărîe și le asigură viitorul!».

Așteptările, ce le nutria în inima sa marele Arhiepiscop față de tânăra Asociație, se pot vedea bine din cuvântul său de deschidere, ținut în 16 Iulie v. 1862 la adunarea generală din Brașov, în care, după ce vorbește de alipirea tradițională a Românilor față de graiul lor strămoșesc și despre năzuințele lor din timpurile mai nouă de a înainta în cultură, urmează astfel: »De aceea tare cred, că supt scutul unor asemenea convingeri corecte și principii sănătoase precum am amintit mai în sus, va spori de sigur literatura și cultura poporului român peste toată așteptarea și Asociațiunea va vedea toate așteptările sale coronate cu succesul dorit, pentru-că nu vor trece multe zeci de ani, și vom vedea literatura limbii noastre la asemenea grad de cultură cu celelalte limbi culte; școlile și institutele literare, ca unicele mijloace de cultură națiunii le vom vedea și noi în stare înfloritoare; vom vedea satele și orașele române regulate și înaintate; nu vor trece multe zeci de ani, și vom vedea acolo grădini și holde frumoase cultivate, bogate de pomi fructiferi, unde până eri alaltăeri erau numai pălămide și alte erburi sălbatice; nu vor trece multe zeci de ani și ne vom bucura, văzând economia rațională la plugarii noștri, înflorirea artelor și a tot felul de măestrii la Românii noștri... Pe scurt, nu vor trece multe zeci de ani și națiunea română va fi regenerată și întărită în puterile sale intelectuale, industriale și materiale, pentru-că națiunea este setoasă după cultură și luminare, iar membri acestei Asociațiuni nu vor cruța nici un sacrificiu, ce ar condiționa un viitor mai fericit și propășirea națională!».

Iată cum înțelegea Șaguna menirea »Asociațiunii« noastre; iată ce așteptări mari, — poate, chiar prea mari, dar în tot cazul explicabile în acel timp de avânt național, — avea el dela ea; iată, ce câmp larg de activitate desfășura el înaintea ochilor aceluia, cari se înrolaseră supt steagul ei pururea biruitor! Și dacă astăzi, după aproape 50 de ani, sântem încă departe de realizarea prevestirilor ademenitoare, coprinse în aceste cuvinte menite a îmbărbăta și pe care am îndrăznit a le reaminti și cu altă ocaziune, vina nu este numai a noastră, ci în mare parte a împrejurărilor, care de atunci s'au schimbat în multe privințe, și poate nu tocmai în favorul nostru.

Aceasta însă nu trebuie să ne descurajeze în năzuințele noastre, ci dimpotrivă să ne îmbărbăteze, căci valoarea unui om, cât și a unui popor, se arată tocmai în energia, cu care știe birui piedecile, ce-i stau în calea sa spre înaintare și fericire. Și calea spre această biruință ne-o arată Șaguna în vorbirea sa din Alba-Iulia, din vara anului 1866, când poate și pe el îl părăsiseră unele din iluziile, ce le făcuse cu câțiva ani mai înainte. Ea este munca, munca neobosită, munca pe toate terenele, cari oțelește pe individ, îi agerește mintea, îl înalță moralicește, îi desvoaltă încrederea în sine; munca, acel mijloc fermecător, care regenerează națiile, le întărește, le îmbogățește, le moralizează și care singură este în stare a le asigura viitorul pentru toate timpurile!

Deasemenea principii a fost călăuzit Șaguna în întregă viața sa și aceste principii mântuitoare le propaga el și în mijlocul însoțirii culturale, ce și-l alesese de conducător.

Își poate închipui ori și cine ce efect făceau cuvintele acestui bărbat cu înfățișare maiestooasă, și mai cu seamă pilda lui nobilă de activitate neobosită, de jertfire de sine și de devotament pentru binele obștesc, asupra contemporanilor săi, grupați în jurul acestei Asociații! Toți priveau la el cu cel mai mare respect, cu toții recunoșteau superioritatea lui și cu toții erau convinși, că destinele tinerei Asociații nu puteau fi încredințate în mâni mai bune.

Convingerii acesteia i-a dat expresiune însuși nemuritorul Timoteiu Cipariu în clasică sa cuvântare din Sibiu, din toamna anului 1861, în care, după ce vorbește cu toată competența și cu cea mai mare însuflețire despre însemnătatea limbii materne și după ce urează viață îndelungată și roade bogate tinerii plante — Asociației, — ce tocmai se planta și pe care o numește »razim al

naționalității române», se întoarce către conducătorul nonului așezământ cultural și zice: »Să urăm, domni și frați, și aceluia mare bărbat al națiunii, care dela început cu căldură a cuprins la simțul și fără preget a condus până în momentul de acum ideea acestei Asociațiuni, care astăzi din idee trece în realitate; să-i urăm din inimă călduroasă, cu sinceritate nefățărită și cu răsunet străbătător, ca cel-ce l-a înălțat la această mare treapă, să-i insuflă purtarea de grijă părintească pentru națiunea română, nu numai în cele sfinte și d-zeești, ci și în cele-ce se țin de bunăstarea unui popor demn de o soartă mai bună, — de bunăstare nu numai materială, ci mai vârtos de aceea stare eminentă, ce distinge pe o națiune cultă de către un popor, precum cuvântul distinge pe om de alte viețuitoare pe acest pământ. Să-i urăm ca să-și vază efectuate intențiunile marimoase ce le nutrește către națiunea română, să-și vază națiunea fericită, mai fericită, de cum o văzuse la începutul păstoriei sale; să-și vază mângăierea cu ochii, repausul și mulțămirea sufletului încă în viața aceasta. Să-i urăm zile fericite, în mijlocul națiunii ajunse la fericire, zile multe și împreunate cu neîncetată mulțămire din partea acestei națiuni bune și tânăre simțitoare, cerând și rugându-ne ca și de aici înainte să binevoiască a cuprinde și a adăposti, a ajuta și a sprijini această tânăra societate, pe care o-a iubit și o-a ocrotit dela leagăn până în momentul de față».

Iar vrednicul și în veci neuitatul G. Bariț, despre care se știe că nu era totdeauna în consonanță de vederi cu Șaguna, mai cu seamă în ceea ce privește chestiunile politice, zice într'un tractat al său, în care vorbește despre primii 15 ani ai »Asociațiunii«, și în care citează cuvintele rostite de marele Arhiepiscop la încheierea adunării generale din toamna anului 1891: »Acestea sânt cuvintele aceluia prelat ilustru care pe lângă necurmata sa laborare pentru scoaterea credincioșilor săi din întuneric și din umbra morții, în tot timpul arhieriei sale a înăvuit literatura noastră cu cărți școlastice și bisericesti, compuse sau traduse de el. Avea mare drept Mitropolitul Andreiu a provoca și pe alții, ca să facă asemenea».

Și în opul său din urmă »Părți alese din istoria Transilvaniei«, vol. III, vorbind despre înaintarea bisericii române răsăritene din patrie supt Șaguna, zice: »Se cerase un spirit gigantic și o voință neînduplecată, pentruca să o regenereze. O adevărată prevedință a fost aceea care-i trimise pe Andrei baron de Șaguna«. Iar mai încolo, vorbind despre personalitatea marelui Arhiepiscop: »Șaguna a tras în viața sa un plan atât de larg și măreț, încât succesorii săi au să lucreze cel puțin o sută de ani, ca să-l vază realizat întreg».

Un bărbat providențial a fost Șaguna pentru Asociația noastră, căruia avem a-i mulțami o parte însemnată din înfăptuirea ei, îndrumările cele mai prețioase pentru viitorul ei, și a cărua contribuție de 1050 fl., împreună cu cele 2000 fl. dăruite de fericitul Mitropolit Alexandru, au format prima temelie materială a însoțirii noastre culturale.

Cuvine-se deci, să-i fim în veci recunoscători, cuvine-se, ca figura lui bărbătească să o avem pururea înaintea ochilor noștri sufletești, iar învățăturile lui înțelepte să le avem totdeauna de îndreptar în lucrările Asociației noastre.

Dar lucrările săvârșite de Șaguna în interesul însoțirii noastre culturale sânt numai un episod din activitatea uriașă și binecuvântată, dezvoltată de acest bărbat epocal spre binele și înaintarea neamului nostru românesc, — un episod însă, care stă în strânsă legătură cu întreaga ființă sufletească și cu întreaga vreață atât de puternică a acestui om în adevăr extraordinar.

Partea cea mai însemnată a activității uimitoare a lui Șaguna, precum este îndeobște cunoscut, s'a îndreptat în prima linie în favorul bisericii conduse de dânsul, în fruntea căreia o soartă norocoasă îl aduse din anul 1846, mai întâiu ca vicar, apoi ca episcop și în cele din urmă, prin vrednicia lui, ca Arhiepiscop și Mitropolit.

El ridică aceasta biserică din starea dejosită, în care tânjise mai nainte, o liberă, cum s'a amintit mai sus, de stăpânirea străină și o înzestră cu o întocmire din cele mai democratice; supt înțeleapta și energica sa ocărnuire se ridică sute de școli populare, două gimnazii, o școală reală și comercială, iar seminarul pentru preoți și învățători se organiza pe baze cu totul nouă; bisericile se înzestră cu fondurile de lipsă; zeci și sute de tineri fură ajutați la continuarea studiilor; se înființă o tipografie, în care

se tipăriră numeroase cărți bisericesti și școlare. Insuși marele Arhiepiscop, în ceasurile de liniște, când își dau răgaz numeroasele afaceri administrative sau luptele politice, la care au luat o parte așa de activă, apuca condeiul în mână și urmând pilda Arhierilor celor mari ai bisericii noastre: a lui Varlaam și Dosofteiu, a lui Jacob Stamati și a lui Veniamin Costachi, a lui Antim Ivireanul al Ungro-Vlahiei, a lui Chesarie al Râșnicului și al lui Damaschin al Buzăului, scria fără preget, alcătuiind lucrări nouă, unele de o valoare netăgăduită, și îndreptând și reeditând lucrări mai vechi, de care se simțea trebuința.

Și ca să pună coroană vieții sale, acest mare bărbat, care-și închinase întreaga ființă sa binelui poporului său și bisericii sale, lasă întreaga agonisintă materială a vieții sale în folosul neamului și al bisericii.

În adevăr modesta criptă dela Rășinari avea să primească în ziua de 21 Iunie 1878 un om mare, care merită să fie jelit de un neam întreg.

Va zice însă cineva, că faptele acestea ale lui Șaguna privesc numai o parte a poporului nostru și astfel amintirea lui nu este o datorință obștească a românilor din această patrie și în genere a întreg neamului românesc.

Celce ar judeca astfel, ar face ca acel frate fără minte și fără inimă, care locuind supt același coșperis cu alt frate al său, ar zice: ce-mi pasă mie, de ce se întâmplă în locuința vecină?... Întâmplă-se ori și ce la fratele meu, mie nu-mi pasă!... Între furii, să-l jefuiască, vină popoul să-l încecă, arză-i focul avutul și culcușul, căci mie nu-mi pasă!... Și nu-și dă seamă, că furii, jefuind pe fratele său, vor năvăli și asupra lui; popoul, surpând odaia vecină va amenința și pe a lui; și focul, mistuind partea de coșperis de-a dreapta, va trece și la stânga!

Dacă în privința celor mai înalte instituțiuni sociale, în privința bisericii, soarta a împărțit arborele naționalității noastre în două ramuri, dintre cari una se îndreptează spre răsărit, iar alta spre apus, aceasta nu însemnează ca aceste ramuri să caute a se nimici una pe alta, ci dimpotrivă ele sânt datoare să se sprijinească una pe alta, bine știind că amândouă răsar din aceeași tulpină, că amândouă se hrănesc cu același suc și că amândouă sânt supuse la aceleași primejdii; dacă se vor încuibă omidele într'una, vor trece și în cealaltă parte; când vânturi dușmănoase vor isbuti a culca pe una din ele la pământ, de bună seamă va veni și rîndul celeilalte.

De aceea între cele două ramuri ale bisericii naționale române o singură rivalitate e admisibilă: rivalitatea de a produce care mai de care roade nobile și a servi ca ocrotitoare zăne naționalității noastre și a celor mai înalte întezese morale și intelectuale ale ei. Iar bărbații mari ai neamului nostru, cari și-au jertfit viața, munca și averea pentru binele obștesc, — fără a ne uita, dacă au trăit și au lucrat în Sibiu sau în Blaj în Arad sau în Oradea-mare, în Lugoj sau în Caransebes, — trebuie ciuștiți de toți Românii.

Și între acești bărbați Șaguna ocupă, fără îndoială un loc de frunte.

Să aducem deci din adâncul inimii noastre mulțămirea cea mai ferbinte Părintelui ceresc, care ni l-a trimis în ziua de 20 Decembrie v. 1808, și să nu uităm de cea bună Româncă, Anastasia, care l-a știut mântui pentru neamul nostru.

În veci pomenirea lui!

Și acum, după acest modest prinos de recunoștință, adus primului președinte al însoțirii noastre culturale, am putea începe lucrările, noastre, cuprinse în ordinea de zi, dacă n'am avea să mai îndeplinim o datorie de pătate.

Anume, aruncând o privire aspra întâmplărilor petrecute dela ultima adunare generală, ținută în Șimleul-Silvaniei, încoace, vedem cu durere, că în timpul acesta scurt Asociațiunea noastră a pierdut câțiva dintre cei mai vrednici membri ai săi, între cari, pe fruntașul între fruntași, fericitul Alexandru Mocsonyi, fost președinte de onoare al »Asociațiunii« și membru fondator al Muzeului în care ne aflăm.

Născut dintr'o familie fruntașă de origină macedo-română, ca și nemuritorul Arhiepiscop Andrei Șaguna, familia nobilă nu numai prin trecutul său, ci mai vârtos prin faptele sale naționale și filantropice, care a dăruit neamului nostru pe fericții: Petru, Andreiu, Anton și Oheorghe Mocsonyi, precum și pe virtuoasa Caterina Mocsonyi de Foen, mama fraților Alexandru și Eugen, — fericitul Alexandru Mocsonyi, după ce a făcut

studii serioase juridice și filosofice, a luat parte activă la viața politică, apărând drepturile naționale ale poporului nostru în dietele din anii 1865—1874, până când decepționat și disgustat de luptele politice s'a retras la proprietatea sa din Bănat, unde ducea o viață retrasă și meditativă. Deși însă retras din vârtejul politic, mult regretatul răposat urmărirea cu atențiune toți pașii poporului nostru și când simțea, că este de lipsă a-și spune cuvântul său, în afacerile naționale sau culturale și bisericești el și-l spunea cu toată bunăvoința, dar totodată cu toată înțelepciunea și cu tot cumpătul, care-l caracterizau. Când era vorba însă de ajutorarea vre-unei întreprinderi naționale sau de vre-o faptă filantropică, el băga fără șovăire mâna în buzunar și ajuta cu dărnicie tot ce i-se părea vrednic de ajutor. Nu era aproape nici o instituție națională, care să nu fi fost sprijinită de fericitul Alexandru Mocsonyi cu sume însemnate. Astfel la clădirea edificiului, în care ne aflăm, dânsul împreună cu vărul său regretatul Zeno Mocsonyi de Foen au dăruit suma însemnată de 24,000 coroane.

Afară de aceea mult regretatul răposat era și un erudit. Mai mult decât atât: el era un adevărat filosof. Și dacă numărul publicațiilor sale nu stă în raport cu bogăția cunoștințelor sale, cauza era însăși natura retrasă și meditativă a lui. Sufletul lui, pe cât îl pot eu înțelege, semăna cu opalul nobil, care prinde razele soarelui, dar numai o parte mică din ele pot străbate printr'insul. Acea, ce a scris și a publicat însă dovedește vederi largi, concepții înalte și o judecată deosebit de pătrunzătoare.

Cu un cuvânt, supt fața liniștită și palidă a lui Alexandru Mocsonyi se ascundea un spirit înalt și în trupul lui delicat bătea o inimă simțitoare pentru tot ce e nobil și frumos, și mai vărtos pentru neamul său mult iubit și pentru diferitele lui instituțiuni.

În vederea acestor însușiri excepționale adunarea generală a «Asociației» noastre, ținută în Septembrie 1901 aici în Sibiu, îl alege cu mare însuflețire de președinte al acestui așezământ cultural, demnitate, pe care mult regretatul, în vederea sănătății sale slăbite, o primi numai ca un răspuns la încrederea generală, ce i-se arătase.

Cu toate acestea nu pregetă a conduce adunarea generală ținută în Oravița, în 14 și 15 Septembrie 1902.

Vorbirea, cu care deschise aceasta adunare fu o nouă dovadă de adâncă lui înțelepciune și de căldura, cu care urmărea tendințele de înaintare ale poporului nostru. El definește din nou aceste tendințe, mai limpede de cum făcuse poate ori și cine până atunci, și arată care este chemarea cea mai apropiată a Asociației.

»Lupta pentru cultură«, zice dânsul în această vorbire »nu este altceva decât lupta pentru existența națională«. Firește numai cultura adevărată are aceasta putere conservatoare, iar »cultura adevărată nu poate să fie alta, decât numai și numai cultura națională«.

Iar despre Asociațiune vorbește astfel: »Prin Asociațiune ni-s'a deschis arena, la pragul căruia dispar toate veleitățile despărțitoare; pe această arenă ne prezintă desbrăcați de toate particularismele, de toate divergențele confesionale, politice, locale ori provizionale; pe acest teren ne întâlnim cu toții uniți într'un cuget și o simțire.«

Asociațiunea este expresiunea unității și solidarității naționale pe terenul cultural al poporului român din Ungaria; iar prin organizarea ei ni-e dată posibilitatea concentrării puterilor noastre. Astfel, ca o zi epocală va străluci în analele ei ziua, în care Asociațiunea va vedea organizată supt stindardul său întreaga inteligență română cu o armată bine disciplinată în serviciul cauzei naționale. Concentrarea națională deci să ne fie lozincă!

După trei ani de zile înțeleptul bărbat, care rostise aceste cuvinte pline de adevăr, simțindu-se tot mai slăbit, se văzu silit a se retrage dela postul de onoare, la care-l chemase încrederea obștească. În vederea meritelor sale deosebite însă Asociația noastră se simte îndemnată a-l numi în adunarea generală din Timișoara președinte de onoare al său, onorându-se astfel însăși pe sine.

Și deși se știa, că Alexandru Mocsonyi suferă și cu greu poate părăsi casa, totuși ochii poporului nostru se îndreptau cu încredere spre castelul din Birchis, de unde se deprinsese să primească sfaturi înțelepte și mână de ajutor. Până când în noaptea de 2 Aprilie n. c. i-se luă și această mângâiere.

Între lacrimile poporului întreg se depuseră rămășițele pământești ale mult regretatului bărbat în cavoul familiar din Eoeni, iar sufletul lui se îndreaptă spre sferele senine ale Ceriului, ca să petreacă împreună cu sufletele celorlalți bărbați mari ai neamului nostru.

Să cinstim deci memoria acestui mult meritat bărbat, alături cu al lui Șaguna, al cărui școlar și urmaș a fost în multe privințe; iar numele lui să-l scriem în inimile noastre în litere mari neprețioase, decât cele săpate în marmora acestui edificiu!

Și acum, conduși de spiritul înalt al acestor doi mari decedați și al tovarășilor lor de muncă de odinioară, care ne-au lăsat moștenire și ne-au încredințat spre păstrare și întărire această măreață instituție culturală, să începem lucrările noastre!

Deular prin urmare adunarea generală de des-cisă.

Cătră cetitori!

Adresăm un nou apel abonaților, cetitorilor și amicilor noștri, și îi rugăm cu toată insistența să binevoiască a-si reînnoi abonamentele, a-și achita restanțele și a îndemna pe alții să aboneze.

Sunt atât de mari sacrificiile împreunate cu necesitățile unui organ de publicitate zilnic încât e imposibil a le face față cu un stoc de abonași rău plățitori ori neglijenți.

Mai adaugați la aceasta și persecuțiile fără sfârșit ale proceselor de presă și întrebați-vă apoi, dacă este cinstit, dacă e național și scuzabil lucru să nu-ți plătești abonamentul tău la vreme și prin neglijența și ușurința ta să stânjenesti existența ziarului, pe care îți este drag să-l citești și pretinzi că-l sprijinești.

Ar fi într'adevăr foarte edificător să publicăm pomelnicul celor mulți și mari naționaliști, cărora vecinic tot cu rugări, provocări și apelari suntem siliți să ne adresăm pentru plata abonamentului și în cazurile cele mai dese și acestea rămân fără rezultat.

Acum la începutul noului quartal deodată cu deschiderea de abonament mai nădăduim că nu facem lucru de prisos, rugându-i pe domnii restanțeri să binevoiască a-și achita restanțele.

Abonament nou deschidem

pe un an	24 cor.
» 1/2 »	12 »
» 1/4 »	6 »

Din România.

Gazetăria noastră. Odată cu toamna și presa începe mai ațățătoare, crescândă din zi în zi, întocmai ca și asprimea vântului care aduce viforul de iarnă. Vara la noi presa să moleșește, căldura influențază asupra tiparului, căci foile sânt sarbede, vezi seceta ceea care dogorăște toată activitatea. Nu e vorba, la noi foarte puține ziare îndeplinesc adevărata sarcină a presei de a se ocupa de toate chestiunile dintr'un punct de vedere mai înalt al concepțiunii pentru binele neamului. Presa, aici, își ia avânt odată cu deschiderea Parlamentului; încep polemicele politice, atunci se improașcă de multe ori noroi asupra adversarului, atunci intrigă, atunci toate născocirile. Și e rău. E rău că nu se urmăresc chestiile mari și vitale ale neamului, în loc de a se ocupa de personalitățile oamenilor politici. E dureros, da așa e. A trecut vremurile de mărire în gazetărie; s'au dus acei cari erau pregătiți pentru a face asemenea grea sarcină de gazetar, s'au stins acei cari scriau din convingere, din trudită lor muncă cu sacrificii. Astăzi, în presă e la modă americanismul, injuriile și sfezile; astăzi redacțiile sânt pline de indivizi fără crez politic național, fără pregătire, cei mai mulți fără carte. La noi cuvântul presăi nu are acea greutate care ar trebui, publicul e așa de deprins cu graiul acesta de bălcu, în cât nici nu mai pune preț pe cele spuse în ziare. La noi defaimarea cuiva

în presă, îl face popular, »de geaba nu vorbesc gazetele«, cu atât însemni mai mult cu cât te batjocorește mai mult. La noi nu se respectă munca, nici principiile politice, la noi peste tot se trece ușor. Și cu toate acestea tot mai avem gazetari buni, cinstiți, pătrunși de misiunea ce o au de îndeplinit, dar cu toate eforturile lor nu pot face nimic, — e îmbolnăvit organismul social.

»C.

În amintirea mitropolitului Șaguna. Una din cele mai sfinte zile din cartea de fapte mari ale neamului românesc este sărbătorirea centenarului mitropolitului Andreiu Baron de Șaguna. În ziua Învierii Domnului sărbătorim noua viață către adevăr, iar prin centenarul lui Șaguna viața plină de învățăminte, lumină și patriotism pornită de această superioară minte. Întreg poporul românesc va îngenunchia în această zi și va ruga ca din mormântul lui din Rășinari să pogoare asupra noastră spiritul lui jertfă și de priveghiere. Și la noi, cu mare sfîntenie se va sărbători această zi. Fel de fel de societăți culturale și alte instituțiuni vor aduce rugăciuni de pietate pentru sufletul lui Șaguna. Între altele societăți de frunte «Liga culturală» va ținea un parastas cu preoți. Apoi societatea culturală «Miron Costin» din București, la adunarea ei generală anuală prin dl Gh. Cotinescu va ținea o conferință despre:

»Mitropolitul Andreiu Șaguna, viața și operele sale«. Președintele societății, dl Traian G. Stoinescu va vorbi despre: »Ordonanța lui Apponyi în biserica română de peste munți«, se vor face citiri literare din operele literare ale nuvelistului ardelean dl I. Agârbiceanu. Asemenea cercul studențesc »Avântul« a rugat pe toți studenții români a lua parte la sărbătoarea ce va da Liga culturală, în amintirea lui Șaguna.

Felurimi.

Bolnavi de literatură. Ce-i și cu acești bolnavi de literatură. Pe de o parte te frământă a găsi serum-literar care să vindece acest flagel social, iar pe de altă când îi urmărești de aproape îi com. âtimești, un fel de milă se îngămădește în inimă când îi vezi că în credința lor naivă cred că Muza poeziei au fost la căpătâiul lor în scâldătoarea botezului, și le-a hărăzit darul a răspândi gânduri mari și alese.

Și sânt mulți de acești bolnavi, — gem orașele mari. Și ei singuri se chinuesc, umbli flămânzi, rău îmbrăcați, cu pleți, cu ochii oboșiți, doar a avea din aerul martirilor celor ce scriu. Își prăpădesc vremea, își chinuesc îngusta minte că nu le recunoaște nimeni talentul, căci nu-i înțelege afurisit a omenire, — ce vrei asemenea suflete delicate să trăiască în lumea aceasta ușoară!... Și vor să facă școli, și umblu cu scriitori, cu livretul de patentă al câte unui rebegit scriitor care a avut doar, cândva o licărire de talent. Și de aici bisericiuți, cu poporeniilor săraci ca artiști, și cu preotul lor, care de pe amvonul directoratului împarte bunătățile și aduce în slava publicului talentele mării (!) din jurule.

Mai cu seama toamna. Când în natură se simțeste o prefacere, când soarele luminează așa de duios, încât o nostalgie cuprinde sufletul, când muștelele mor, atunci... fatalitate, răsar bolnavii de literatură și toată prostia gândurilor lor o îngămădesc în paginile tiparului. Sărman tipar, la ce chin ești supus! Mai cu seamă la noi, în București, »telegamele« pe păreți, pe felinare, ironie — pe vater closete — anunță șleahta de scriitori terminați tot în escu — Ionescu, Gavrillescu etc., ca aceștia să eternizarea cântarea poeziei.

Mai dăunăzi citesc: apariția revistei »Traian Demetrescu«. Și cum nu am vremea totdeauna a mă gândi la acei frați de condei, mă gândii la viața lui »Trandem«, la viața lui zbuciumată, la desgustul ce l-a avut în suflet și cum a murit, neînțeles. Și nerăbdător am cumpărat numărul 1. Decepție, blăstăm! Tot acești bolnavi de literatură s'a agățat de numele care înfățișează arta literară foarte delicată, și-i profânează memoria, în nebunia lor, gândind că aduc o lumină de recunoștință în jurul lui »Tradem«. Auziți Dimitrie Orănescu, scrie! Probabil un băiet de băcănie, un colaborator al »Duminecii«. Și pe acești bolnavi, vine de-i i-a supt mantia ocrotitoare, macabru! di Macedonski. Macedonschi, acest sfinx din Ploiești, care neavând alt debușeu literar, și-a găsit a reprezenta arta prin »stâlpii de cafenele«. Sic transit... Mărcuța.

Tipografia „Tribuna“

Proprietar: GEORGE NICHIN

Arad, str. Deák Ferenc 20

Rugăm pe toți abonenții, să binevoiască a lăți ^{și} „TRIBUNA“ în toate părțile, că numai așa putem lupta spre binele neamului românesc!

Cereți „TRIBUNA“ la cafenele, la casine!!

Cereți un număr de probă!

Abonamentul se vede în fruntea ziarului!!

Băncile românești, Oficiile parohiale, avocații, comercianții, măestrii, preoții, învățătorii se nu dea banii la străini pentru tipărituri, ci se procure toate cele de lipsă la Tipografia „TRIBUNA“, unde se fac tot felul de tipărituri dela cele mai mici până la cele mai mari, fine și pe lângă prețuri moderate.

Tipărituri și opuri putem face în ori ce limbă!

Pentru ziarul „Tribuna“ anunțurile le primește Administrația pe lângă prețurile cele mai ieftine.■

Să sprijinim instituțiunile românești!!

lată de ce informațiile »Minervei« sunt cu atât mai nedemne, cu atât mai condamnabile.

In acelaș număr într'un loc mai retras găsim o informație care ne pune iarăș pe gânduri:

Zice:

»Lupta« constată cu regret, că poporul român suferă foarte mult pe urma nesiguranței și certurilor. Poporul e aruncat când de-o parte, când de altă, fără a ști cu care partid trebuie să meargă.

N'am văzut în »Lupta« o astfel de informație și dacă totuși ar fi fost, trebuia să se iee însoțită de comentariile necesare, căci nu ne putem închipui o gazetă, care se pretinde serioasă, să arunce în spatele poporului nostru a astfel de acușă.

Poporul nostru este conștiu de chemarea lui. — El își are vederile concentrate în o singură direcție și cunoaște în toate amănuntele ei, ținta luptelor noastre.

Dovadă ne sunt zbușcimentele zadarnice ale Moldovănilor, trâmbișările de *fericire* ale Burzilor și dovadă ne sunt străduințele desperate ale moderaților, de a abate poporul dela calea lui cea dreaptă.

Noi, cari cunoaștem sufletul poporului nostru iubit, putem exclama cu regele Pyrrh, că *mai curând s'abate soarele din drumul lui decât neamul acesta dela calea pe care sânt sămănate nădejțile lui sfinte, ori cât de spinoasă ar fi această cale.*

Știri telefonice.

— Dela corespondenții noștri. —

Mersul crizei.

Budapesta, 15 Octomvrie. Cât de neputincioasă e politica ungurească se invederează din multele combinații ce se urzesc zilnic ca să se destrame a doua zi. Lumea politică s'a frământat azi încă tot de svonul cabinetului de împăciuire al lui Wlassics. Kossuthiștii, și îndeosebi grupul lui Justh, stărnesc piedeci de neînvins în calea încercărilor lui Wlassics și toate silințele lui Kossuth și Apponyi de a înfirișpa o nouă coalițiune supt egida vremelnică a lui Wlassics, se sfarmă de rezistența cerbicoasă a aderenților băncii. Aceștia nici nu vor să audă despre o nouă apropiere între constituționali și kossuthiști. Planul partizanilor lui Justh e să se trăgăneze soluțiunea definitivă a crizei până la sfârșitul anului și atunci să se facă asupra cercurilor din Viena o presiune cu primejdia stării de *ex lex*, care atunci va deveni iminentă.

Wlassics a declarat că nu va încerca nici o acțiune până nu i-se vor da garanții suficiente despre sprijinul solidar al deputaților kossuthiști și constituționali, căci numai astfel întreprinderea sa ar putea să aibă un caracter parlamentar. Succesul lui Wlassics, dat fiind abizul de patimi dintre kossuthiști și constituționali, e ab ovo exclus. Kossuth și Apponyi au încercat să înduplece în favoarea lui Wlassics pe mai mulți frunțași ai partidului 48 ist, silințele lor însă au eșuat definitiv.

Cabinetul baronului Josika.

Budapesta, 15 Octomvrie. Din sursă necontrolată s'a răspândit azi vestea că dacă nu va reuși combinațiunea cu Wlassics, se va face o ultimă încercare cu baronul Samuil Josika, fost ministru a latere în cabinetul Bánffy.

Se mai vorbește în cercurile guvernamentale și despre posibilitatea unui guvern așazis războinic, în frunte cu Carol Hieronymi.

Audiența lui Wekerle.

Budapesta, 15 Octomvrie. Ministrul președinte Wekerle a plecat azi după ameză la Viena, ca să se înfățișeze mâine în audiență la împăratul.

Wlassics nu va forma cabinet.

Budapesta, 15 Octomvrie, seara la 10 ore. — Wlassics a declarat azi după ameză unui personaj politic, în auzul reprezentanților presei, că a renunțat la planul său de a forma un cabinet de împăciuire. Intrebat asupra motivului, el a răspuns: »N'am nici o pojtă pentru astăzi și repet, că ce mă privește pe mine combinat și arzită în jurul meu, e abandoată«.

Primul ministru austriac obsadat de cehi.

Viena, 15 Octomvrie. Cu ocazia audienței de ieri a unei deputațiuni cehesți la baronul de Bienerth, a avut loc un incident penibil. Deputațiunea a cerut dlui Bienerth să intervie în contra sancționării legii despre limbă. D. Bienerth a răspuns că nu poate promite nimic în chestiune. Atunci redactorul ziarului ceh »Videnski Denik« a făcut observația, că dacă nu vor conțeni persecuțiunile împotriva cehilor în Austria de jos, iritația spiritelor va crește acolo tot atât de primejdios ca în Galia pe vremea când a fost omorât guvernorul Potocky.

Bienerth, fierbând de indignare a exclamat: »Atunci mai bine luați-mă pe mine de gât!« — și a plecat.

Incidentul a turburat adânc spiritele și de altfel atât de iritate între nemți și cehi.

Manifestații contra Spaniei în Budapesta.

Budapesta, 15 Octomvrie. Socialiștii au convocat o adunare monstră pentru a înfiera sistemul reacționar din Spania, a cărui victimă a fost bătrânul luptător republican Ferrer. Uciderea lui Ferrer a revoltat viu pe muncitorii și pe intelectualii din capitală. Eri și azi au avut loc manifestații înaintea consulatului spaniol și înaintea redacției ziarului clerical »Alkotmány«.

INFORMAȚIUNI.

ARAD, 15 Octomvrie n. 1909.

— **Cavalerism unguresc.** Corespondentul nostru din Sibiu ne scrie următoarele: Azi, Joi, s'a petrecut o scenă caracteristică la cafeneaua Habermann. După reprezentația dela teatrul municipal, o mare parte a publicului românesc s'a dus la cafeneaua asta, unde strălucitele costumuri naționale ale domnișoarelor și doamnelor au atras năcazul mai multor patrioți din cafenea. Iei au pus pe lăutari să cânte marșul lui Rákóczi și cântecul lui Kossuth ca o manifestație împotriva costumului și a publicului românesc. Trebuia evitat scandalul, fiind și dame în societate. Oaspeții români au preferit deci să părăsească localul, lăsând terenul pe seama »cavalerilor« patrioți cari manifestaseră împotriva unor femei. E însă dureros de caracteristic cum neamul lui Árpád — Moise a început să se obrăznicească până și în Sibiu.

Nu se găsește nimeni care să-l facă a-și cunoaște lungul nasului -- coroiat?

— **Audiența unei femei la împăratul.** Femeea Maria Tropsch, văduva unui zidar a fost primită de monarhul nostru în audiență privată. Dna Tropsch a fost martora momentului aceluia sinistru, când împăratul Francisc Iosif era să cadă

victima cușitului, unui croitor ungur — Libény — la 1853.

Ea e în vârstă de vr'o 70 ani, dar destul de robustă.

Cu ocazia aceasta dânsa a povestit împăratului amănunte de-ale momentului acestuia destul de critic.

Se știe, că pe locul unde s'a comis atentatul, s'a ridicat o biserică, unde dna Tropsch își face zilnic rugăciunile.

— **Centenarul mitropolitului Șaguna în Arad.** Tinerimea dela institutul ped. teol. din Arad aranjează din incidentul »Centenarului Șaguna«, Duminecă în 4/17 Oct. a. c. în sala festivă a institutului o ședință festivă publică, la care invită cu toată onoarea publicul românesc. Intrarea e liberă. Inceputul la 3¹/₂ ore d. a.

Programa: 1. »Imnul lui Andreiu« de D. Cunțan, executat de corul institutului. 2. »Discurs comemorativ« de Dr. Iustin I. Suci prof. sem. 3. »A serii oră bate« de I. Vidu, executată de corul institutului. 4. »O mamă« de M. Eminescu, decl. de Teodor Baloșiu ped. c. IV. 5. »Legendă« de H. Wieneawsky, solo de vioară executată de Adrian Popescu teol. c. III. 6. »Rugămintea din urmă«, de Coșbuc decl. de Melenție Șora teol. c. I. 7. »Serenadă« de R. Schubert. solo de vioară, executată de Adrian Popescu teol. c. III. 8. »Glossa« de M. Eminescu, decl. de Iosif Chișiu ped. c. IV. 9. »Marș ostășesc«, de E. Mandyceschi, executat de corul institutului.

— **Telegrama presei engleze către regele Alfonso.** Redacțiile tuturor ziarelor engleze din Londra au trimes următoarea telegramă regelui Spaniei:

Subsemnații, cari știm că Ferrer și-a jertfit viața și averea sa pentru educarea poporului și pentru libertate, că din greșeală e acuzat cu organizarea revoluției din Barcelona și că executarea lui va fi o pată pentru onoarea Spaniei, vă rugăm în numele dreptății și al umanității, ca să interveniți pentru anularea sentinței.

— **Logodnă.** D. Nicolae Olar contabilul institutului »Zlăgneana« și d.șoara Veturia Radeș, logodiți. Zlagna, 12 Octomvrie 1909. Sincere felicitări.

— **Foc în teatrul din Botoșani.** Se anunță din Botoșani că ieri noapte la ciasul 11¹/₂, a izbucnit foc într'un teatru al orașului. Nenorocitul accident a produs o panică teribilă în public, și a avut urmări foarte triste: Motorul electric care providea sala de spectacol și scena, cu lumină a explodat fără de veste și într'o clipă a acoperit întreaga scenă într'o mare de flacări. Toată lumea, zăpăcită de spaimă a rupt-o la fugă spre ieșirea teatrului, care din nenorocire era una singură la intrarea cea mare. Multe femei și copii au căzut în cale iar lumea a trecut peste ei fără să i bage în seamă, călcându-i și zdrobindu-i fără milă. Puțini au ajuns în liber, dar cu hainele făcute praf, aproape goi. Spectatorii dela galerie văzându-se încunjurați de flacări au sărit în stradă — schilodându-se.

O copilă de vre-o 18 ani a căzut la intrare, iar lumea care grăbea să scape cât mai repede a zdrobit-o în picioare. Numai târziu au băgat de seamă și a fost ridicată în stare de înconștiență — cu membrele frânte — și transportată la spital. Leziunile suferite de dânsa sânt așa de grave încât nu mai e nici o nădejde pentru scăparea ei.

— **O foale pentru țărani la Văleni.** »N. R.« în numărul său dela 2 Oct. aduce vestea îmbucurătoare, că cu începerea anului nou va eși la Văleni o foale și pentru țărani. Aceasta idee e cu atât mai frumoasă, cu cât bietul țaran de dincolo pe lângă lectura bisericească, furnisată de evrei în dialectele și stilul cel mai ciudat — n'aveau altă hrană sufletească.

Foia bilunară a dlor Sadoveanu și Artur Govei — Răvașul Poporului — e numai o publicație economică și nu țintește dorința noastră de a împreuna sufletul țaranului nostru cu al celui din România.

Foia cea nouă cred că va cultiva aceasta parte esențială a vieții noastre etnice.

Iată de ce ne simțim datori a da acestei idei a dlui Iorga tot sprijinul nostru moral.

— **Congresul Aromânilor** au hotărât în adunarea dela Bitolia ca pe viitor limba predată tinerilor în școli să fie cea aromânească.

— **Hymen. Dșoara Naneta Novacescu și d. Simeon Popescu**, căsătoriți. Cacova la 3 Octombrie.

— **La lista advocaților**, publicată de noi este a se adauge la Bistrița Dr. Iuliu Pop, și a se șterge la Ceu Dr. Iuliu Pop, care e ungar.

— **Un roman ale cărei ficărei capitole sunt scrise fiecare de alt autor.** În curând va apare la Berlin un roman foarte interesant scris de cei mai renumiți romancieri germani.

Fiecare capitol e scris de alt autor. Editorul a fixat 66 premii pentru acei cari vor ghici de cine este scris fiecare capitol.

— **Grevă în Roma.** Din Roma primim știrea că societatea muncitorilor a declarat greva generală. Toate atelierile industriale au încetat de a mai funcționa. Autoritățile au luat măsurile de lipsă pentru a preveni eventualele turburări.

— **Iarăși ceartă pentru Polul Nord.** New-York. — Peary publică azi motivele pentru care a susținut că Cook n'a ajuns la Polul Nord. El s'a întemeiat pe declarațiunea celor doi exchimoși, cari l-au însoțit pe Cook. Afară de aceasta, tatăl nuia din eschimoși au părăsit pământul uscat numai de o zi. Spre Miază zi dela Subbori ei, au ajuns la o apă pe care n'au putut o trece. Din cauza aceasta s'au dirijat apoi spre apus, revenind spre a petrece iarna la Capul Sparbo. Deci la atâta se reduce pretinsa descoperire a Polului Nord de către Cook. Peary spune că el n'a influențat de loc asupra eschimoșilor.

— **Un hambar sătesc în Bucovina.** Din Cernăuți ni-se scrie: Frații încep să trezească ochii față de nemiloasa împilare ce li-se face de către amestecul de naționalități de aici și așa lucrează din răspunerii pentru desrobirea economică. Un pas s'a început a face, numai ar fi de dorit ca acest sfânt început să fie imitat cât mai mult. Așa gospodarii țărani din comuna Costâna, încă din anul trecut au făcut o asociațiune pentru vânzarea vitelor în comun, care dă roade foarte frumoase. Acum au înființat un hambar sătesc unde tot în comun vor aduna recolta cerealelor și o vor vinde direct pieților mari fără a fi înșelați de acei cari cutreeră țara și trăiesc din bieșug pe spatele țărănimii.

— **Cel mai bun loc de târguiești de parfumi, săpunuri, perii de dinți, prafuri de dinți, ape de gură, prafuri pentru dame, Cremă de obraji, cosmetici, sponghii și instrumente de gumă. Toffelul de instrumente medicale și pentru moașe, la farmacia lui Burger Frigyes cu firma: »la un corn« în Kolozsvár.**

x **ACHILLES.** Dacă vă asudă picioarele cumpărați o sticlă de »Achilles«, care oprește orice asudare și depărtează mirosul greu de picioare. Întrebuințarea este simplă, modul de întrebuințare se acule la fiecare comandă. Se poate căpăta, dela preparatorul: Dobay Kálmán, droguist în Bichișciaba (Békéscsaba). Magazin principal în Arad: Drogueria lui Nestor Hanzu; în Budapesta: Farmacia lui Török József Király u. 12 și Andrassy-út 26. Prețul 1 cor.

Economie.

Piața grânelor din Aradul-nou.

15 Octombrie 1909.

Nici în dricul verii n'am putea dori o vreme mai priincioasă decum avem acum. E de prisos

să mai spunem că o vreme ca cea de acum e minunată pentru starea agricolă. Cursul pieții e stabil.

S'a vândut azi:

grâu 803 mm.	14.10—14.30
orz 100 mm.	9.10—9.20
ovăs 100 mm.	7.10—7.20
secară 100 mm.	6.70—6.80
cucuruz 603 mm.	5.10—5.30

Prețurile sunt socotite în coroane și după 50 klg.

Bursa de mărfuri și efecte din Budapesta.

Budapesta, 7 Octombrie 1909.

Prețul cerealelor după 100 klg. a fost următorul.

Grâu nou

De Tisa — — — — —	28 K. 35—28 K. 70 fil
Din comitatul Albei — — —	28 » 15—28 » 60 »
De Pesta — — — — —	28 » 45—28 » 80 »
Secară de calitate I. — — —	19 » 50—19 » 65 »
Secară de calitate mijlocie	19 » 30—19 » 50 »
Orzul de nutreț, calitate I.	15 » 20—15 » 60 »
Ovăs de calitate I. — — —	15 » 50—15 » 80 »
Ovăs de calitate a II. — — —	15 » —15 » 40 »
Cucuruz — — — — —	15 » 50—15 » 70 »
Bănățanesc — — — — —	28 » 55—28 » 95 »
De Bacica — — — — —	28 » 55—28 » 95 »

BIBLIOGRAFII.

A apărut:

»Biblioteca pentru toți« Nr. 499. *Bătrâneța*. traducerea cunoscutei lucrări filosofice a marelui savant Elie Metchnikoff, »Despre bătrânețe«. Se știe ce răsunet a avut scrierea lui Metchnikoff și mai ales studiile sale asupra neamului omenesc, apărut acum cinci ani. În ele savantul dela Institutul Pasteur din Paris, se ocupă de cauzele bătrâneței și de rețeta prin care viața se poate prelungi și omul poate înlătura greutatea și mizeriile.

Lucrarea tipărită acum în »Biblioteca pentru toți« e o conferință a lui Metchnikoff în care singur autorul rezumă teoriile lui care au făcut atâta șmomet. Prețul 30 bani de vânzare la mai toate librăriile din țară. Catalogul complet al acestei Biblioteci a se cere la librăria editoare Leon Alcalay — București.

A apărut »Lucafărul« Nr. 20, închinat întreg amintirii marelui Arhiepiscop Șaguna, cu următorul sumar:

I. Borgia, Proorocul (poezie). Dr. I. Lupaș, Un centenar dela nașterea mitropolitului Șaguna. Gh. Tulbure, Mitropolitul Șaguna ca scriitor bisericesc. Maria Cunțan, Pentru lege (poezie). Dr. I. Lupaș, Audiența lui Șaguna la împăratul I. Bărsan, Sonet (poezie). * * Din corespondența lui Șaguna. I. L. Un articol politic scris de Șaguna. Vidu Rusmin, La noi (poezie). Vasile Stoica, Pornește-acum... (poezie). Pompiliu Popa Din popor (poezie). Dări de seamă: Dr. I. Lupaș: Mitropolitul Andreiu Șaguna — monografie istorică (E. Hodoș). Gh. Tulbure: Activitatea literară a Mitropolitului Șaguna (T). Cronica: Cursurile de alfabet. † Gr. G. Tocilescu, † George Mocianu. † Gh. Kernhach. Știri. Poșta Redacției. Bibliografie. Ilustrațiuni: Casa în care s'a născut Șaguna (Mișcolț, Ungaria). Andreiu Șaguna la venirea sa în Ardeal ca vicar general. Șaguna pe la anul 1864. Șaguna pe la anul 1870. O audiență în Burgul din Viena.

Poșta Redacției.

Carol Lazar. Regretăm că raportul d-voastre a sosit prea târziu. Scrieți-ne și cu alte ocazii căci ne plac observațiile ce faci.

I. Răhăian. Icloda. Am primit 18 cor. abonament până la 1 August st. v.

Redactor responsabil Iuliu Giurgiu.

»Tribuna« Institut tipografic, Nichin și cons.

Se caută

un soț

la o întreprindere cu viitor bun, cu 3—5000 coroane. Bani sunt asigurați. Respectivul poate conta la an venit sigur de 5—6000 coroane. Ofertele să se trimită post-restante în Kolozsvár (motto) jelige »Agricola«.

Specialități de balne profești și bărbătești.

IOSIF DRAGAN

atelier de croitorie engleză
„ pentru domni „

Oradea-mare - Nagyvárad

Nagy Sándor u. 1.

(Lângă prăvălia Cziller).

Cea mai ieftină sursă de cumpărat a on. inteligențe rom nești din Oradea-mare, com. Bihorului și din comitatele vecine. Executare elegantă, conform gustului și după modele. Specialități de material englez, s ofian, de Reichenberg și din țară. Condițiuni de plătere favorabile, după modul din străinătate. În provincie la do întâ — — merg personal. — —

Asudarea mânilor!
Asudarea picioarelor!
Asudarea subțioarelor!

încetează în decurs de o oră
dacă folosim

„Sudoran“ - ul
a lui Molnár.

Copiile epistolelor de recunoștință sunt autenticate de notarul public:

Stim. dle farmacist! Medicamentul »SUDORAN« comandat dela Dia, vă mărturisesc, e bun și mi-a folosit. Primiți mulțămitele mele. Custimă Cont. S. P.

On. d. Molnár János, farmacie la »Duhul sfânt«, Szombathely. Nu pot întelăsa ca să nu vă fie cunoscut, că medicamentul d-tale »SUDORAN« contra asudării picioarelor și subțioarelor are efect surprinzător și e nevătmător și cu conștiința liniștită îl recomand oricui. Cu stimă Sz. M. căp. înretr., R.

St. Dle! Din »SUDORAN«, leac contra asudării picioarelor, mânilor și subsuorilor am procurat încă pentru 3 persoane, și întrebându-i despre rezultat, l-au lăudat foarte. Cu stimă A. S. învățator, Gy.

St. Dle apothecar Molnár! Răspunzând la cartea d-tale, am cea mai mare recunoștință pentru »SUDORANUL« d-tale. Pentru că și eu am suferit în mare măsură de asudarea picioarelor și după două massage mi-a trecut de tot. Am mântuit și alții mulți cu produsul d-tale și te rog să-mi mai trimiți 2 sticlute — și acestea pentru alții. Am rămas cu stimă G. K. ospătar S.

St. Dle apothecar! Am primit »SUDORANUL« comandat, contra asudării de picioare, mâni și subsuori. Credemă, că cine-l folosește după receta prescrisă, îl află de neprețuit. Custimă F. E. coafăr, F.

Așa zisul »SUDORAN« contra asudării de picioare, mâni subsuori, pregătit de d-voastră, are un efect atât de excelent și sigur, că cu cea mai bună conștiință îl pot recomanda nu numai celor din patrie, ci și străinătății, întrucât »SUDORANUL« întrece mult toate fabricatele străine, de cui m'am folosit până acum. Îți datorez mulțămite, că m'am scăpat de boala neplăcută. Salut R. A. învățator A.

Se poate comanda la pregătitorul

Molnár János apothecar în Szombathely.

Prețul unui flacon 1 coroană 30 fileri,
dacă se trimite suma înainte, porto-franco.

Numai »Sudoran« provăzut cu marcă să se primească

Vânzare de moșie!

Moștenitorii lui Iosif Hoch, anunță că sînt hotărîți a-și vinde moșia prin licitațiune publică, celui care ar oferi mai mult, avînd în vedere că la licitația din 15 Aprilie a. c. cel care cumpărase moșia, n'a putut satisface îndatoririlor luate asuprași.

Noua licitațiune se va ținea în **15 Noembrie st. n. 1909**, la 10 ore a. m. și anume asupra următoarelor obiecte:

1. Bucata de pământ parcelată amintită în planul de parcelare și ofertul de vânzare care a apărut în »Foaia economică pentru Transilvania« (Landwirtschaftlichen Blätter für Siebenbürgen) la 13 Decembrie 1908 Nr. 50, aflătoare în hotarul comunei Bell, cu excepția parcelelor 5, 6, 8, 10, 11, 14 a, 15 a, și 16 a, cari au fost lăsate afară. Teritoriul de vânzare are o suprafață de 91 jugăre catastrale și 1373 stîngini □.

2. Bucata de moșie parcelată și amintită în același organ și aflătoare în hotarul comunei Burberg, cu o suprafață de 78 jugăre cat. 45 stîngini □.

3. Bucățile designate în planul de parcelare și ofertul de vânzare sub titlul »Pășuni« și »Vii de vânzare«, aflătoare în hotarul comunei Bell, și cu un teritor aproximativ de 100 jugăre cat., care e foarte acomodat pentru pășune ori plantații de viță, iar de prezent e pământ arător și livadă.

4. Pământul aflător în hotarul comunei Bell, pe plaiul »Sub țarmure« constător din ogoare și livezi cu un teritor aproximativ de 22 jugăre cat. și 292 stîngini □.

5. Grădina »Burggarten«, în intravilan cu un teritor de 3 jugăre cat. și 600 □ stîng. plantat cu pomi roditori.

Moșia ce se va licita se poate vedea ori-cînd.

Informațiuni asupra prețului și condițiilor de licitați — a căror primire se vor confirma înaintea începerei licitațiunii prin iscălitura proprie — se pot lua dela

Heinrich Wagner,
proprietar în Bell (Bolya),
(comitatul Nagykökű ö).

RESCH FERENCZ,

urmașul lui STAMM EDE.

Atelier de mașini de cusut și biciclete în TEMESVÁR, strada Merczi 4.

Are magazin de mașini de cusut orig. PFAFF de toată mărimea și cu prețurile cele mai moderate. —

Gramofoane și Patefoane veritabile precum și de cele fără diapazon. — Mare magazin de **Goarne** (Erifoane). — **Preț-curent gratuit.**

Comandele se pot face și pe lângă favorul de a solvi prețul în rate.

Telefon
nr. 459.

„ZLAGNEANA“

Institut de credit și economii societate pe acții în Zlagna.

Convocare.

Domnii acționari ai institutului de credit și economii »ZLAGNEANA« societate pe acții, se convoacă prin aceasta la o

adunare generală extraordinară,

conform § 16 din statutele societății, conform deciziunii adunării generale a XI-a la 20 Februarie st. n. 1909 și conform deciziunii direcțiunii din ședința plenară ținută în 9 Octomvrie 1909, pe **Sâmbătă, 6 Noembrie 1909 st. n.**, la orele 8 a. m., în localul școlii gr. or. din Zlagna, cu următorul

Program:

1. Stabilirea numărului acțiilor subscrise în a II-a emisiune și a sumei plătite la comptul acestora.

2. Modificarea statutelor.

Acei domni acționari, cari vor să participe cu vot decisiv la adunarea generală, sunt poștiți a-și depune, conform § 22 din statute, cel puțin cu 24 ore înainte de adunare, acțiunile scrise pe numele lor, respective pe numele acelora, pe cari li reprezintă precum și documentele de plenipotență la cassa societății în Zlagna. Acțiunile se pot depune până în 5 Noembrie a. c. și la »Albina« în Sibiu, la »Victoria« în Arad, la »Făgețana« în Făget, la »Auraria« în Abrud, la »Detunata« în Bucium, la »Buciumana« în Bucium-Poeni, la »Geogeană« în Geogiu, și la Dr. Emanuel Doctor în Viena.

Zlagna, la 9 Octomvrie 1909.

Direcțiunea.

Hotel de arîndat.

Institutul de credit și economii, societate pe acții »Ardeleana« din Orăștie dă în arîndă cu începerea din 1 Ianuarie 1910 pe 6 ani.

„Hotelul central“

situat în mijlocul orașului și aranjat după toate recerînțele timpului modern, care formează proprietatea sa.

Arîndarea să va face pe cale de licitație sub următoarele condițiuni:

1. Reflectanții au să-și înainteze ofertele lor în scris, provăzute cu un vadiu de 600 cor. cel mult până în 31 Octomvrie a. c.

2. Arînda anuală e minimum cor. 6000 plătită în patru rate trimestrale anticipative.

3. Arîndatorul are să depună la încheierea contractului o garanție, în hârtii de valoare acceptate de Direcțiunea institutului, sau în bani gata, jumătate din arînda anuală.

4. Direcțiunea institutului își rezervă dreptul a primi ofertul ori-cărui dintre oferenti și a hotărî în privința aceasta cel mult până în 15 Noembrie a. c.

5. Licitația se va ținea în 1 Noembrie a. c. Informațiuni detaliate să dau verbal și în scris ori cînd dela institut.

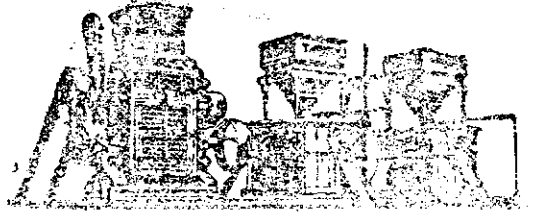
Orăștie, la 10 Octomvrie 1909.

DIRECȚIUNEA

institutului de credit și economii »ARDELEANA« societate pe acții.

Martin Brosz

Iemnărie de mori și edificii.
Biserica-Albă, (Fehértemplom) str. Petőf. nr. 63

Se recomandă pentru lucrări de mori și de edificii cari cad în banșa lui, d. e.

Construcție și reconstrucție de mori de apă, aburi și cu motor, mori înalte, semi înalte și plane, mai departe tot felul de montări complete de curățit, mașini de cernut și mașini automate pentru amestecarea făinei etc. se săvârșesc prompt și corespunzător tuturor împrejurărilor.

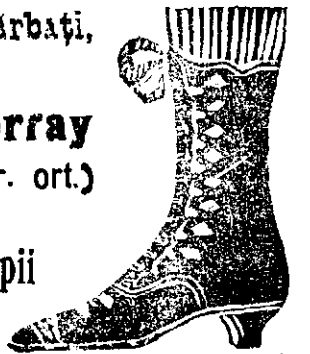
Se primesc tot felul de mașini usate pentru renovare și reconstrucție. Tot asemenea se primesc lucrări de construcțiuni, aranjarea locuințelor, a prăvăliilor, biurourilor și școlilor cu prețuri favorabile.

La dorință trimite deseneuri de plan și proiect de buget.

Bolezni Károly,

pantofărie pentru bărbați,
femei și copii,

Arad, str. Forray
(în casa bisericii gr. ort.)

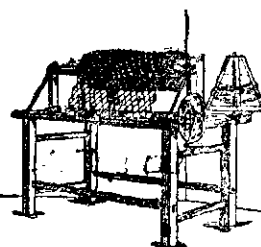

Ghete gata pentru copii
manufactură proprie.

Am onoare a aviza Onor. public că în pantofăria mea (str. Forray în casa bis. rom.) să pot căpăta ghele pentru copii gata, făcute din cel mai bun material și pe lângă prețuri fixe avantajoase.

Mă angajez mai departe a face la comande, și după măsură orice fel de ghele pentru bărbați, femei și copii, dela cele mai simple până la cele mai fine și moderne, din material bun, execuție frumoasă și pe lângă cele mai avantajoase prețuri posibile.

Pregătesc repede și punctual tot felul de căputări și tălpălituri.

Cele mai excelente instrumente pentru săparea de

fântâni arteziene

le pregătește și expediază

VÁRADY LAJOS

fabrică de instrumente

H.-M.-Vásárhely, VI., Ferencz-utca.

Nu trebuie să anteprenori; domeniile, comunele, singuraticii: singuri pot face săparea cu instrumentele mele.

— **Primi lucrător mijlocesc.** —

Recomand și mașini pentru împletitul de sîrmă.

Catalog de prețuri trimis gratis și franco,
Premiat la 6 expoziții.

Prima fabrică ardelenă de calapode pentru pantofari și cizmari a lui

GEORGE UHRIN, Brassó

Korház-utca 66.

Se recomandă în atențiunea tuturor pantofarilor, cizmarilor și comersanților ca pregătiți or de cele mai bune și solide calapode din lemn uscat și foarte trainic, după toate modelele în formă frumoasă; nu altcum și pentru picioare bolnave. La comanda din provincă să se alăture un pantofar și cizmar.

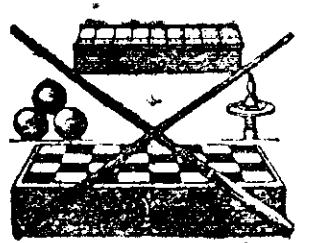
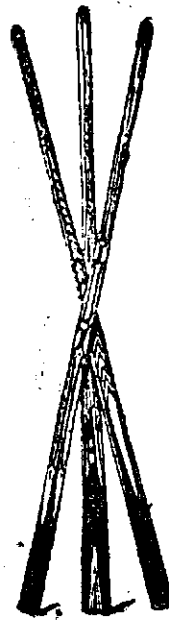
Comanda din provincă se execută foarte grabnic.

Weisz Géza

fabrică de daci pt. biliarde, cheinri și bile pt. biliarde
Budapesta VII, strada Akácza Nr. 61.

Pregătește tot felul de cheuri și bile verit. de fildeș, ține în depozit cele mai bune cheuri, bile veritabile de fildeș, șacuri, domino, bile „Lignum Sanctum” și pănuși de lemn de carpin.

Primește spre reparare cheuri și bile de fildeș și ambră cu prețuri moderate pe lângă executare solidă și cu punctualitate.

15 Octomvrie.

15 Octomvrie.

Prima fabrică de nisip, peatră de var și stingătoare de var din Perjámos.

Fiiala arădiană

pe piața Óvár-tér. se va deschide la 15 Oct. a. e.

Comandele se primesc deja în cancelaria fabricii din

:: :: Arad, Óvár-tér, la :: ::

RÖSER MIHÁLY és Társai.

15 Octomvrie.

15 Octomvrie.

Succesorul lui DERNER GYÖRGY

ROTH JÁNOS

BRAȘOV—Brassó, Felső-uj utca 28.

Se recomandă ca lăcătar—mașinist, întreprinzător în toate afacerile de lăcătarie la edificii și alte întreprinderi. Pregătește pieptene pentru pieptenarea lânii și a căderelor, precum și toate mașinările pentru torsul și dăpănatul lânii. Mai departe reparază mașinerii de moară și le — — — ajustează cu elopotele electrice. — — —

Organizație solidă, promptă și pe lângă prețuri moderate.

Fond. în a. 1858.

Nr. 1069. 459.

MÜLLER J. és FIA

curățitor chimic de haine și fabrică cu aburi pentru spălătul rufelor în A R A D.

Fabrică și birou: Thökoly Imre-u. 40—42.

Localuri pentru primirea de rufe și haine:
József főherceg-ut 11. — Farray-utca 26. —
Asztalos-Sándor-utca 2—3.

Localuri în provincie:

Deva, Brașov, Alba-Iulia, Sighișoara, Hunedoara, Orăștie, Odorheiu.

Facem cunoscut on. public că fabrica noastră renumită pentru curățirea chimică, vopsitorie de haine, precum și pentru spălătul rufelor cu aburi, de 50 de ani de existență, am mărit-o și am instalat-o cu mașinele cele mai moderne și astfel concurează nu numai cu fabricile de acest soi din țară, dar și cu oricare din străinătate.

Curățim chimice și vopsim orice haine bărbătești și femeiești, paltoane, haine pentru copii, fără a le descoase, pânze de mobile, perdele, cusături, dantele, mânuși, tapete etc. etc.

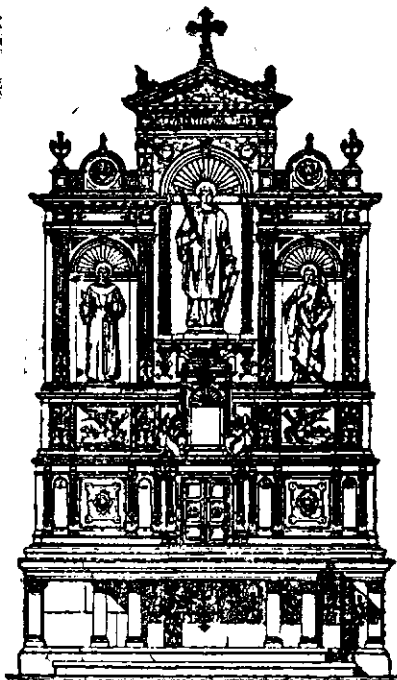
În fabrica noastră de spălat cu aburi, provăzută cu mașini excelente, cu excluderea materiilor stricăcioase rufelor, spălăm orice albituri, dar cu deosebire gulere, manșete, cămeși etc. cari călcați cu mașinele noastre cele mai moderne, capătă un lustru foarte frumos. Mulțumind on. public pentru sprijinul de până acum, rugăm pentru încredințarea și pe mai departe

Cu distinsă stimă

MÜLLER J. és FIA.

— Comandele poștale se efectuează grabnic și conștiințios. —

Serviciu prompt și conștiințios.

Cel mai mare institut de industrie artistică bis. din Ungaria.

Lewisch Robert

sculptor și arhitect de altare

Szombathely.

Face tot felul de mobilier de biserică, așa ca :

Iconostase și altare — statui de platră și lemn —
amvoane și scaune de spovedanie — siera Domnu-
lul, grotă Mariei — Lourd — cristelnițe, icoane
de sticlă — sculptură în relief sau pictură —
străni — pictură de biserică și altare.

Renovează în stil altare vechi, amvoane și statui, aurește și marmorează.
Preț-curent, proiect de buget și —
examinarea lucrului, mă duc —
unde pe cheltuiala mea proprie.

Decorat cu medalie de Argint la Expoziția Română, București 1906.

Onorat Cler român!

Am onoare a aduce la cunoștința mult onoratului Cler Român că, la cererea mai multor domni preoți, cari din inimă curată doresc sprijinirea meseriașilor români, mi-am provăzut subscrișul, depozitul meu cu tot felul de

• Pălării Preoțești •

pe cari la comandă, le trimet ori și unde pe lângă prețurile cele mai convenabile. In deosebi recomand modelul nou de pălării de mătase (păroase) făcut de mine după gustul dlui Dr. Miron E. Cristea, care model prinde bine ori-ce față. Cu permisiunea Domniei Sale l-am și numit

„Model Dr. Cristea“.

Este frumos, elegant și de sigur va satisface gustului fiecărui Domn preot acest drăgălaș model.

Tot odată fac cunoscut Onor. Cler Român, că acest adevăratul „Model Dr. Cristea“ numai la mine se poate procura, căci nici nu le este permis la alte firme al face acest model ci numai mie singur, cumpărând dela alte firme străine aceste pălării va fi numai imitații atât în calitate cât și în format. **Prețul 9 cor. 40 fl.**

Pălării preoțești linse calitate fină **7 cor.** Cutia și porto 1 cor. 20 fil., trimit ori și unde cu rambursă sau primind banii înainte, neconvenindu-i vreunui domn preot, pălăria primită se poate înapoia, și momentan restitui paralele.

Fesuri preoțești pentru iarnă, prețul **5 cor.**

In speranță că onor. Cler Român va da sprijinul cuvenit unicului pălărier român, și va cumpăra mai bucuros dela firmă română ca dela firme străine, semnez

Cu deosebită stimă :

A. Meșotă,

pălărier român.

Brasov, str. Orfană 3.

BENEDEK SÁNDOR

orologier și giuvaergiu -
Gluj—Kolozsvar, Wesselényi M.-ut nr. 13. (Lângă banca „Coroana“.)

Își recomandă asortimentul cu prețuri foarte giciale de salon de ar Obiecte de salon de ar de China în mare asortiment; tacămurile de masă din argint se pregătesc după prețul curent de zi. **Oroloage veritabile »Omega«** pe lângă garanție de 10 ani. Serviciu prompt și sol d. Prețurile cele mai mai moderate. Acei cari cer cu provocare la ziarul „Tribuna“ primesc **catalogul gratuit** și porto-franco acasă.

Comandele din provincie se efectuează prompt și conștientos.

orololoage și giuvaergiu -
în cel mai fin sistem.

Este foarte importantă
pen'ru bolnavi și reconvalenți folosirea excelentului întăritor de mușchi și oase
pesmetul nutritor Tropon
(Tropon Nähr-Zwieback)
pregătit din albuș de ou. —
— Se află de vânzare la: —
FRIEDRICH SCHIEB
Sibiu — Nagyszeben
— Elisabethgasse Nr. 12. —

Intr'un pătrar de oră nu mai aveți dureri de cap dacă veți folosi renumitele

pastile contra durerii de cap

a lui Rozsnyay.

Prețul unei buc. 20 fil., 6 buc. 1 cor.

Picurii alpini ^{pen-} ^{tru} **stomac**

a lui Rozsnyay

ca întăritori de stomac
— **sunt neîntrečni.** —

Se află de vânzare exclusiv în

Farmacia lui

ROZSNYAY MÁTYÁS

Arad, Szabadság-tér.

Cel dintâlu atelier de pietri monumentale aranjat cu putere electrică.

GERSTENBREIN TAMÁS és TÁRSA măiestru de monumente și pietri de cimitir —

Fabricație proprie din marmoră, granit, labrador etc.

Din pietri de mormânt magazina se află în
Kolozsvar, Ferencz József-ut 25.

Cancelaria și magazinul central:

Kolozsvar, Dézsma-u. 21.

Telefon 662.

Filiale: Nagyvárad, Nagyszeben, Déva și Bănapatak.

